

Magbalawbalaw Kitadun

Pig-ubad adti Binisaya', Filipino, aw Ininglis

Let's Talk

Translated into Visayan, Filipino, and English

A Tagakaulo–Visayan–Filipino–English
Phrasebook

Compiled by:

Scott L. and Becky A. Burton
Mila S. Mata

Illustrations by:

Daniel R. Elkins and Scott L. Burton

SUMMER INSTITUTE OF LINGUISTICS - PHILIPPINES, Inc.
TRANSLATORS 2005 PUBLISHERS

Published
in cooperation with the
Commission on Philippine Languages
and the
Department of Education
Manila, Philippines

This book or any part thereof maybe copied or adapted and reproduced for use by any entity of the Department of Education without permission from the Summer Institute of Linguistics. If there are other organizations or agencies who would like to copy or adapt this book we request that permission first be obtained by writing to:

Summer Institute of Linguistics
P.O. Box 2270 CPO
1099 Manila

Additional copies of this publication may be obtained from:

Book Depository
P.O. Box 2270 CPO
1099 Manila

Tagakaulo Phrasebook
2nd Edition
10.81-1005-1.5M 57.120P-054028N
ISBN 971-18-0401-8
Printed in the Philippines
SIL Press

Foreword

The many language varieties found throughout the islands, mountains and forests of the Philippines are an important part of the cultural beauty and diversity that enriches this nation. As we recognize and gain greater understanding of these cultures and languages, we take greater pride in the richness of our Filipino heritage.

For more than 50 years, SIL has worked in cooperation with members of the minority language communities of the Philippines to document the languages of the Philippines, provide literacy materials, translate books of high moral value and assist with training strategies to equip members of these often marginalized communities to sustain community development activities in important areas of daily life. SIL seeks to both serve the Philippine nation and empower Filipinos to take leadership in language development activities in their own communities and throughout Asia.

Education is at the heart of effective national transformation. The activities of SIL contribute both to the preservation of the languages and culture of our country and also to the development of literacy skills. Through beginning to read and write in the first language, readers build a firm foundation of reading English and becoming life-long learners. Thus, educational opportunities become available to a greater number of our Filipino people.

The Department of Education is pleased to introduce this book, designed to promote literacy in the cultural communities.

April 2006
Pasig City

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Fe A. HIDALGO".

FE A. HIDALGO
OIC-Secretary

Pagpa-edé'

Ya liblu ini pig-imó' sa manga utaw na Tagakaulo, kun malim silan maka-edé' uman sa tingeg na Binisaya', tingeg na Filipino, aw tingeg na Ininglis. Pigpatangkiltangkil ya manga tingeg na Tagakaulo, Binisaya', Filipino, aw Ininglis, aw mig-unawa ya kakawasan nilan.

Ya manga utaw na Tagakaulo nyeya' adti Malungon, Sarangani Province, aw adti Malita, Malalag, aw Santa Maria, Davao del Sur. Ya kadég nilan pigbana-bana' na sobla 80,000. Mig-isapit ya tingeg na Tagakaulo aw ya tingeg na Mansaka, ya tingeg na Mandaya, ya tingeg na Davaweño Kalagan, aw ya tingeg na manga Kalagan na nyeya' malapit adti Digos.

Ini la ya 21 ya manga litla aw pangilala na pagsulat sa Tagakaulo: a, b, d, e, é, g, i, k, l, m, n, ng, o, p, s, t, u, w, y, - , '.

Duwa ya pangilala sa pagteneng sa paglong adti tenga-tenga' na tingeg aw adti katigkasán na tingeg. Alimbawa':

-	be-en	'	olo'
	pig-usip		taku'
	ya-i		beke'

Madég ya manga tingeg asini Pilipinas na mig-unawa silan sa Tagakaulo sa paglituk sa 'e'. Manang sang kamulu' ya paglituk sa litla na 'e' dun ni Ininglis aw Filipino aw Binisaya'.

Sa pagsulat sa Tagakaulo, ini ya paglituk sa 'e' aw 'é'.

e	<u>e</u> seg	é	témtém
	de <u>p</u> a		mag <u>t</u> é'
	<u>b</u> et		madé <u>g</u>

Adti Tagakaulo, kun magtangkil ya duwa ya litla na maglalitukay (vowels) aw wala' tenga-a na pangilala ' - ', pigbetangan ya tingeg na pangilala na maynini ' ~ ' aw malawig ya paglituk.

Kun awun pangilala ' / ', migpa-edé' na duwa ya tingeg na mag-unawa ya kakawasan.

Pasiuna

Kining libroha gibuhat alang sa mga katawhang Tagakaulo nga gustong makatuon sa pinulongan nga Binisaya, pinulongan nga Filipino, ug pinulongan nga Iningles. Gipatupadupad ang mga pulong sa Tagakaulo, Binisaya, Filipino, ug Ininglis, ug parehas ra ang kahulogan sa maong mga pulong.

Ang mga katawhang Tagakaulo nagapuyo sa Malungon, Sarangani Province, ug sa Malita, sa Malalag, ug sa Santa Maria, Davao del Sur. Ang ilang gidaghanon sobra 80,000. Maanggid-anggid ang ilang pinulongan sa Mansaka, sa Mandaya, sa Davaweno Kalagan, ug sa mga Kalagan duol sa Digos.

Kini mao ang 21 ka litra ug pagpaila sa pagsulat sa Tagakaulo: a, b, d, e, é, g, i, k, l, m, n, ng, o, p, s, t, u, w, y, - '.

Adunay duha ka simbolo nga gamiton nga pagpaila sa paghunong ug sulti sa tunga-tunga ug pagkahuman sa pulong. Pananglitan:

-	be-en	'basket'	'	olo'	'lang'
	pig-usip	'nangutana'		taku'	'baboy'
	ya-i	'dili"		beke'	'dili"

Sa pinulongan sa Tagakaulo, ang paglitok sa litra nga 'e' parehas sa paglitok sa vowel sa mga pulong sa Ininglis 'put', 'look', ug 'full'.

e	eseg	'lalaki'
	depa	'dupa'
	bet	'batasan'

Aduna sab sila litra nga 'é', ug ang paglitok niini sama sa vowel sa mga pulong sa Filipino 'leeg', 'deretso', ug 'mesa'.

é	témtem	'lasa'
	magté'	'tahi"
	madég	'daghan'

Sa pulong sa Tagakaulo, kung magsumpaysumpay ang duha ka litra nga vowel ug wala bahinbahina sa pagpaila niini ' - ', taas ang paglitok ug gibutangan ang pulong sa pagpaila niini ' - '.

Kung ang pagpaila nga ' / ' makita sa tunga-tunga sa duha ka pulong nagpasabot nga parehas ang ilang kahulogan.

Paunang Salita

Ang librong ito ay ginawa para sa mga Tagakaulo na gustong matuto ng Visayan, Filipino at Inglis. Ang mga salitang Tagakaulo, Visayan, Filipino, at Inglis ay magkakatabi at ang kanilang ibig sabihin ay pare-pareho.

Ang mga Tagakaulo ay nakatira sa Malungon, Sarangani Province, at sa Malita, Malalag, at Santa Maria, Davao del Sur. Ang bilang nila ay tinatayang sobra sa 80,000. May pagkahawig ang salitang Tagakaulo sa mga salitang Mansaka, Mandaya, Davaweno-Kalagan, at sa salita ng Kalagan na nakatira malapit sa Digos.

Ito ang 21 ka mga litra at simbolo ng pagsulat ng Tagakaulo: a, b, d, e, é, g, i, k, l, m, n, ng, o, p, s, t, u, w, y, - , '.

May dalawang simbolo na ginagamit sa pagtigil sa pagsasalita sa gitna ng salita at sa hulihan ng salita. Halimbawa:

-	be-en	'basket'	'	olo'	'lang'
	pig-usip	'nagtanong'		taku'	'baboy'
	ya-i	'huwag'		beke'	'hindi'

Sa Tagakaulo, ang pagbigkas ng 'e' ay kahawig sa vowel sa mga salita ng Inglis 'put' at 'look' at 'full'.

e	<u>e</u> seg	'lalaki'
	depa	'dipa'
	bet	'ugali'

Sa Tagakaulo, mayroon ding litrang 'é', at ang pagbigkas nito gaya ng vowel sa salita ng Filipino 'leeg' at 'deretso' at 'mesa'.

é	<u>t</u> ém <u>t</u> ém	'tikim'
	mag <u>t</u> é'	'tahi'
	mad <u>t</u> ég	'marami'

Sa salita ng Tagakaulo, kung dalawang patinig ay magkatabi at hindi nahahati ng tanda ' - ', ang pagbigkas nito ay mahaba at may simbulong ganito '—' sa salita.

Kung may simbulo ' / ', nagpapakita na ang dalawang salita ay pareho ang ibig sabihin.

Preface

This book was prepared for Tagakaulos who are interested in learning Visayan, Filipino and English. The Tagakaulo, Visayan, Filipino, and English are placed side by side, and their meanings are the same.

The Tagakaulos live in Malungon, Sarangani Province and in Malita, Malalag, and Santa Maria, Davao del Sur. Their population is estimated at more than 80,000. The Tagakaulo language is related to the languages of Mansaka, Mandaya, Davaweno-Kalagan, and the language of the Kalagan people who live near Digos.

The 21 letters and symbols of Tagakaulo writing are: a, b, d, e, é, g, i, k, l, m, n, ng, o, p, s, t, u, w, y, -, '.

Two symbols are used as the symbols for the glottal stop in the middle of a word and at the end of a word. For example:

-	be-en	'basket'	'	olo'	'only'
	pig-usip	'ask'		taku'	'pig'
	ya-i	'don't'		beke'	'not'

The Tagakaulo pronunciation of the letter 'e' is similar to the vowel sound in the English words 'put' and 'look' and 'full'.

e	<u>e</u> seg	'man'
	<u>d</u> epa	'span'
	<u>b</u> et	'character'

The Tagakaulo pronunciation of the letter 'é' corresponds to the vowel sounds in the English words 'say' and 'let'.

é	<u>t</u> ém <u>t</u> ém	'taste'
	<u>m</u> agt <u>é</u> '	'sew'
	<u>m</u> ad <u>é</u> g	'many'

In Tagakaulo, if two vowels are side by side and are not divided by a hyphen, the pronunciation is long and the word is marked with a symbol like this '̄'.

The symbol ' / ' between two words indicates that the two words have the same meaning.

Ya seled na Liblu

Manga usip	
Adti dalan	
Adti kabalyan.....	
Pagkakilala.....	
Paglaba-laba'	
Pagbeles.....	
Pagbalawbalaw adti balay.....	
Ya kamangayse-anan	
Ka-epedanan.....	
Adti abu aw adti kakananan	
Manga pagkanen.....	
Manga bunga na kawuy	
Pagbayad aw pag-angyu'.....	
Paglulan aw pagsakay	
Manga numidu.....	
Adti iskwilahan.....	
Pagsiling sa tingeg.....	
Pagsulat	
Bati-enen.....	
Punganan na lawas	
Ya timpu	
Udas	
Allaw aw gabi.....	
Manga ayep	
Manga mannanap adti magalet	
Mangakayantek na mannanap	
Manga mannanap na lumupad.....	
Tagbanwa na tubig.....	
Eped na manga tingeg	
Bibliography.....	

Ang sulod sa Libro

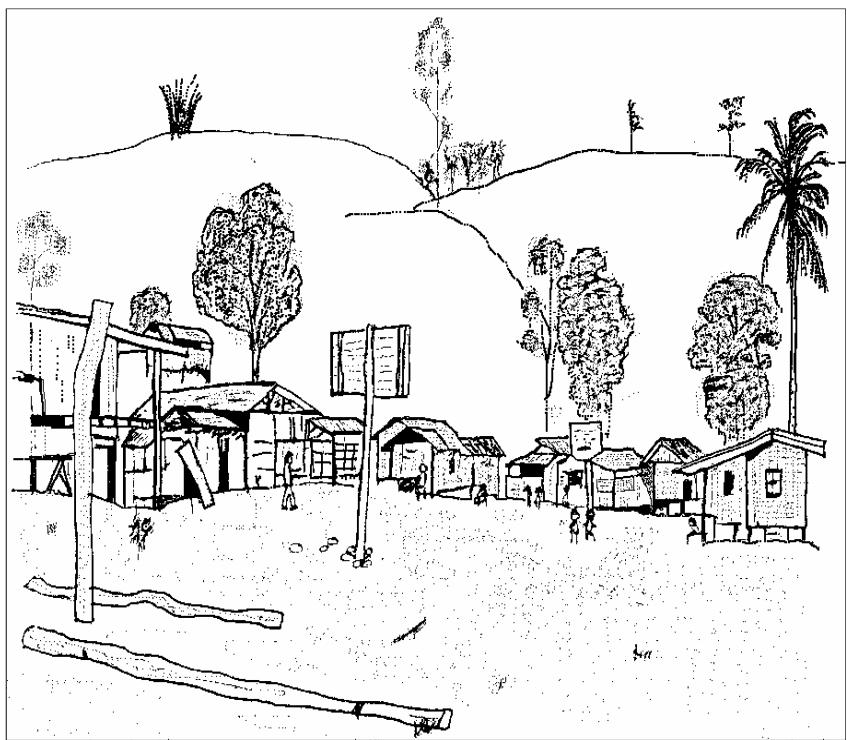
Mga pangutana	2
Sa dalan	8
Sa sityo	12
Pag-ila-ila	14
Pagbisita	16
Paghulam	20
Istorya sa balay	22
Ang pamilya	26
Relasyon	28
Sa kusina ug sa kan-anan.....	36
Mga pagkaon	42
Mga prutas	48
Pagpalit ug paghangyo'	52
Pagkarga ug pagsakay	56
Mga numero	60
Sa eskwelahan	68
Pagturon sa sinultihan.....	72
Pagsulat	76
Balatian / Sakit	78
Parti sa lawas	86
Ang panahon	98
Oras	102
Adlaw ug gabii	104
Mga hayop.....	112
Mga hayop nga ihalas.....	116
Mga sapat-sapat	120
Mga langgam	126
Mga nagpuyo' sa tubig.....	132
Ug uban pa.....	134
Bibliography.....	146

Ang laman ng Libro

Mga tanong	
Sa daan	
Sa nayon	
Pagpakilala	
Pagdalaw	
Paghiram	
Mga pag-uusap sa bahay	
Ang mag-anak	
Relasyon	
Sa kusina at sa hapagkainan.....	
Mga pagkain	
Mga prutas	
Pagbili at pagtawad	
Pagkarga at pagsakay	
Mga numero	
Sa paaralan	
Pag-aaral ng wika.....	
Pangliham.....	
Karamdaman	
Bahagi ng katawan	
Ang panahon	
Oras	
Araw at gabi	
Mga hayop	
Mga hayop na mailap	
Mga kulisap	
Mga ibon	
Mga yaman ng tubig	
At iba pa.....	
Bibliography	

Table of Contents

Questions	3
On the road	9
In the village	13
Meeting someone new	15
Visiting	17
Borrowing	21
Conversation at home.....	23
The family	27
Relationships.....	29
In the kitchen and dining room	37
Food	43
Fruits	49
Buying and bargaining	53
Cargo and transportation.....	57
Numbers.....	61
At school.....	69
Language learning	73
Letters.....	77
Sickness	79
Parts of the body.....	87
Weather	99
Time	103
Day and night.....	105
Domesticated animals.....	113
Wild animals	117
Insects	121
Birds	127
Water Creatures	133
Miscellaneous	135
Bibliography	146

TAGAKAULO**Manga usip**¹ Unu yéiy?² Unu yan?³ Wan yangadi?⁴ Kanu?⁵ Kinunu?⁶ Kinunu kamu liku'
asini?⁷ Singan? / Singalan?⁸ Kan yan?⁹ Kan yan kuda'?¹⁰ Ayin?**BINISAYA'****Mga pangutana**¹ Unsa ni?² Unsa na'? / Unsa to?³ Unsa 'ron?⁴ Kanus-a?⁵ Kanus-a?⁶ Kanus-a kamo mobalik
diri?⁷ Kinsa?⁸ Kang kinsa?⁹ Kang kinsa nang
kabayo'?¹⁰ Asa?

Ayin?

Unu?

?

Ngano?

Kinsa?

Kanus-a?

FILIPINO	ENGLISH
Mga tanong	Questions
¹ Ano ito?	¹ What is this?
² Ano iyan? / Ano iyon?	² What is that?
³ Ano yon?	³ What's that sound?
⁴ Kailan?	⁴ When? (past)
⁵ Kailan?	⁵ When? (future)
⁶ Kailan kayo babalik dito?	⁶ When will you return here?
⁷ Sino?	⁷ Who?
⁸ Kanino?	⁸ Whose?
⁹ Kaninong kabayo yan?	⁹ Whose horse is that?
¹⁰ Saan? / Nasaan?	¹⁰ Where?

Kailan? Who?
 Sino? Ano? What?

TAGAKAULO**BINISAYA'**

¹¹ Ayin séiy?	¹¹ Asa ani?
¹² Ayin ya kaliman mu?	¹² Asa ang gusto nimo?
¹³ Ananga'?	¹³ Ngano?
¹⁴ Unun?	¹⁴ Unsaon?
¹⁵ Unun mu ya pag-imo'
sa nigu?	¹⁵ Unsaon nimo paghimo
ug nigo?
¹⁶ Ananga' dili'?	¹⁶ Nganong dili'?
¹⁷ Sangunu ya kalawig
na lamisa?	¹⁷ Unsa kataas ang
lamisa?
¹⁸ Ayin apit aku magpa-
uman sa dilu?	¹⁸ Asa ako magpaayo ug
riло?
¹⁹ Ayin ya pagpagabutan
sa untu?	¹⁹ Asa ang klinika sa
dentista?
²⁰ Ayin aku pakabayad sa
kalbudu?	²⁰ Asa ako makapalit ug
bateriya?
²¹ Ayin ya dalan pasinan
adtí palingki?	²¹ Asa ang dalan paingon
sa merkado?
²² Ayin ya madyaw
kakananan?	²² Asa ang maayong
kan-anan / restawran?
²³ Unu, mawat pa ya
Davao?	²³ Layo' pa ba ang
Davao?

FILIPINO	ENGLISH
¹¹ Alin dito?	¹¹ Which of these?
¹² Alin ang gusto mo?	¹² Which one do you want?
¹³ Bakit?	¹³ Why?
¹⁴ Paano?	¹⁴ How?
¹⁵ Paano gumawa' ng bilao?	¹⁵ How do you make a winnowing basket?
¹⁶ Bakit hindi'?	¹⁶ Why not?
¹⁷ Gaano kahaba' ang mesa?	¹⁷ How long is the table?
¹⁸ Saan ako maaaring magpaayos ng relo?	¹⁸ Where can I get a watch repaired?
¹⁹ Nasaan ang klinika ng dentista dito?	¹⁹ Where is the dental clinic?
²⁰ Saan ako makabili ng baterya?	²⁰ Where can I buy batteries?
²¹ Saan ang daang patungong palengke?	²¹ Which is the way to the market?
²² Saan ang magandang kainan / restawran?	²² Where is a good place to eat / restaurant?
²³ Malayo' pa ba ang Davao?	²³ Is it much farther yet to Davao?

TAGAKAULO

²⁴ Ayin kamu pag-eya'?

²⁵ Madyaw kun
diklatuwan ta kaw
beg?

²⁶ Ayin ya liblu?

²⁷ Adti tas na lamisa.

²⁸ Adti dalem na lamisa.

²⁹ Adti seled.

³⁰ Adti luwa'.

³¹ Salamat beg.

BINISAYA'

²⁴ Asa kamo nagpuyo'?

²⁵ Puwede bang
retratohan ta ka?

²⁶ Asa ang libro?

²⁷ Sa ibabaw sa lamisa.

²⁸ Sa ilalom sa lamisa.

²⁹ Sa sulod.

³⁰ Sa gawas.

³¹ Salamat kaayo.

FILIPINO**ENGLISH**

²⁴ Saan kayo nakatira? ²⁴ Where do you live?

²⁵ Maaari ba kitang
litratuhan?

²⁵ May I take your
picture?

²⁶ Nasaan ang libro?

²⁶ Where is the book?

²⁷ Nasa taas ng mesa.

²⁷ On top of the table.

²⁸ Nasa ilalim ng mesa.

²⁸ Under the table.

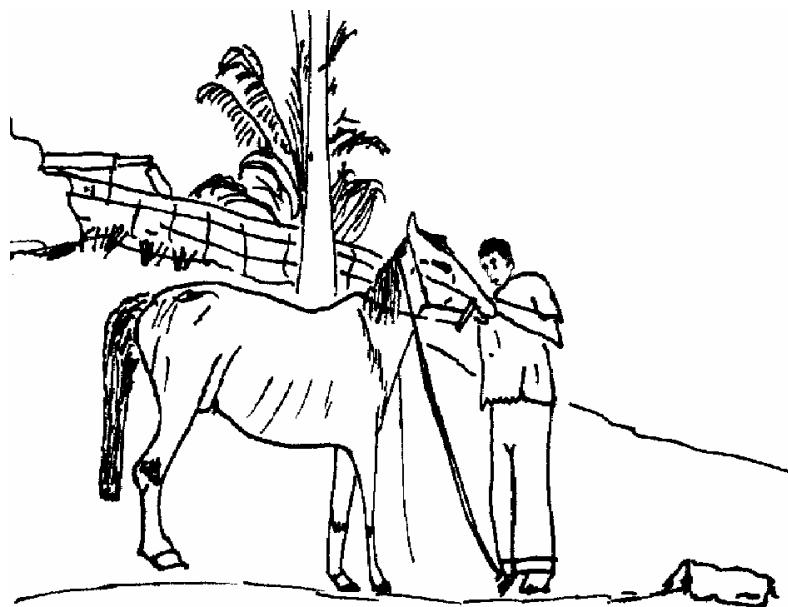
²⁹ Nasa loob.

²⁹ Inside.

³⁰ Nasa labas.

³⁰ Outside.

³¹ Maraming salamat po'. ³¹ Thank you very much.

TAGAKAULO**Adti dalan**¹ Ayin kaw lekat?² Ayin kaw kadtu?³ Idtu i. / Dun i.⁴ Adti pawa'.⁵ Madtu aku i kamayu.**BINISAYA'****Sa dalan**¹ Asa ka gikan?² Asa ka paingon? / Asa ka moadto?³ Diha' lang.⁴ Sa uma.⁵ Moadto ako sa inyo.

FILIPINO**ENGLISH****Sa daan****On the road****¹ Saan ka galing?****¹ Where have you come from?****² Saan ka pupunta?****² Where are you going?****³ Diyan lang.****³ Just over there.****⁴ Sa bukirin.****⁴ To the field.****⁵ Pupunta ako sa inyo.****⁵ I'm going to your place.**

TAGAKAULO

⁶ Madtu kami i syudad.

⁷ Dumata sa batad.

⁸ Sumaluk kami.

⁹ Magsimba kami.

¹⁰ Muna la kami kamayu.

¹¹ Ayin ya balay ni Jun?

¹² Adti bitay.

¹³ Adti baba'.

¹⁴ Adti dipag.

¹⁵ Adti lawud.

¹⁶ Adti daya.

¹⁷ Adti pitadtu na kawayan.

BINISAYA'

⁶ Moadto kami sa siyudad.

⁷ Magbaligya' ug mais.

⁸ Magsag-ub kami.

⁹ Mosimba kami.

¹⁰ Mouna lang kami sa inyo. / Una na mi.

¹¹ Asa ang balay ni Jun?

¹² Didto sa ibabaw.

¹³ Didto sa ubos.

¹⁴ Didto sa tabok.

¹⁵ Didto sa ubos sa suba'.

¹⁶ Didto sa ibabaw sa suba'.

¹⁷ Didto sa luyo sa kawayan.

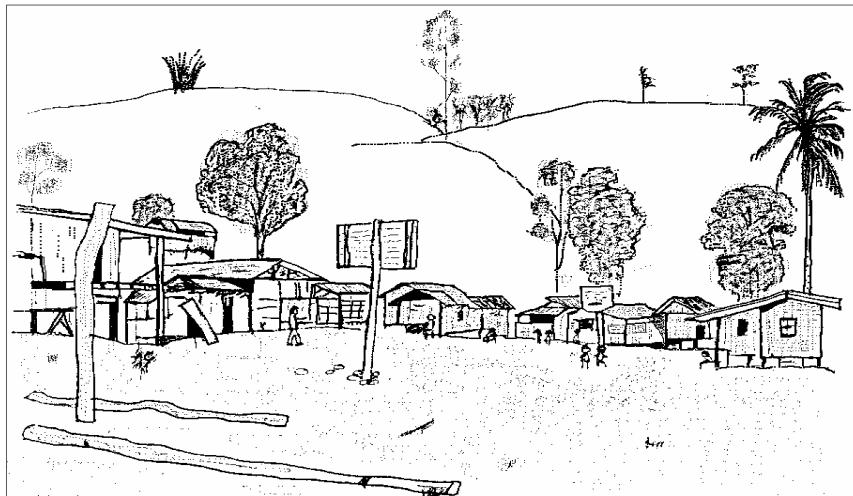
FILIPINO	ENGLISH
⁶ Pupunta kami sa bayan.	⁶ We're going to the city.
⁷ Magtitinda ng mais.	⁷ (I) will sell corn.
⁸ Mag-iigib kami ng tubig.	⁸ We'll fetch water.
⁹ Magsisimba kami.	⁹ We're going to worship.
¹⁰ Mauuna na kami sa inyo.	¹⁰ We'll go ahead of you.
¹¹ Nasaan ang bahay ni Jun?	¹¹ Where is Jun's house?
¹² Nasa itaas.	¹² There uphill.
¹³ Nasa ibaba'.	¹³ There downhill.
¹⁴ Naroon sa kabilia.	¹⁴ There across or on the other side.
¹⁵ Naroon sa ibaba'.	¹⁵ There downstream.
¹⁶ Naroon sa ilaya.	¹⁶ There upstream.
¹⁷ Naroon sa likuran ng kawayan.	¹⁷ There behind the bamboo.

TAGAKAULO**Adti kabalayan**

- 1** Wan ya ngalan na banwa ini?
- 2** Pila ya balay asini kabalayan?
- 3** Ayin ya intalu-anan / intalunanan asini?
- 4** Awun iskwilahan asini?
- 5** Ayin pag-eya' ya taganak mu?
- 6** Tagadan da ku.
- 7** Lumabay da kami.

BINISAYA'**Sa sityo**

- 1** Unsay ngalan niining dapita?
- 2** Pila ka buok ang balay ining sityoha?
- 3** Asa ang kasilyas diri?
- 4** Naa bay eskwelahan dinihi?
- 5** Asa nagpuyo' ang imong tiyo'?
- 6** Hulaton ko lang.
- 7** Moagi lang mi.

FILIPINO**Sa nayon**

- ¹ Ano'ng pangalan ng pook na ito?
- ² Ilan ba ang bahay sa nayong ito?
- ³ Nasaan ang kubeta?
- ⁴ Mayroon bang paaralan dito?
- ⁵ Saan nakatira ang iyong tiyo'?
- ⁶ Hihintayin ko lang.
- ⁷ Dadaan lang kami.

ENGLISH**In the village**

- ¹ What is the name of this place?
- ² How many houses are there in this village?
- ³ Where is the comfort room / C.R.?
- ⁴ Is there a school here?
- ⁵ Where does your uncle live?
- ⁶ I will just wait.
- ⁷ We'll just pass by.

TAGAKAULO**Pagkakilala****BINISAYA'****Pag-ila-ila**

¹ Taga ayin kaw?

¹ Taga asa ka man diay?

² Ayin kaw pag-eya'
adun?

² Asa ka nagpuyo'
karon?

³ Ayin kaw indeg? /
Ayin kaw lekat?

³ Asa ka gikan?

⁴ Enda', malim kaw
tabangan aku mu?

⁴ Pwede ko nimo
tabangan?

⁵ Wan ya un ku tabang
kanmu?

⁵ Unsay akong
ikatabang kanimo?

⁶ Bagu kaw dumateng?

⁶ Karon ka lang
ming-abot?

⁷ E-e. Kakayna aku
dateng.

⁷ Oo. Ganina lang ko
nag-abot.

⁸ Singan ya ngalan mu?

⁸ Unsay imong ngalan?

⁹ Unu ya tawag ku
kanmu?

⁹ Unsay akong itawag
kanimo?

¹⁰ Aku si Pedro.

¹⁰ Ako si Pedro.

¹¹ Madyaw kay
migkakilala ay kita.

¹¹ Gikalipay ko ang
atong panag-ila.

FILIPINO**Pagpakilala****ENGLISH****Meeting someone new**

¹ Taga saan po' ba kayo?	¹ What place are you originally from?
² Saan ka nakatira ngayon?	² Where do you live at this time?
³ Saan ka galing?	³ Where did you just come from?
⁴ Maari bang tulongan mo ako?	⁴ Can you help me?
⁵ Ano'ng maitutulong ko sa iyo?	⁵ How can I help you?
⁶ Kararating mo lang ba?	⁶ Have you just arrived?
⁷ Oo. Kararating ko lang.	⁷ Yes. I just arrived earlier today.
⁸ Ano'ng pangalan mo?	⁸ What is your name?
⁹ Ano'ng itatawag ko sa iyo?	⁹ What should I call you?
¹⁰ Ako po' si Pedro.	¹⁰ I'm Peter.
¹¹ Ikinagagalak kong makilala kita.	¹¹ I'm happy to meet you.

TAGAKAULO**Paglaba-laba'**

¹ Awun kamu?

² Panik kamu!

³ Seled kamu!

⁴ Kamu kadi'!

⁵ Ingkud kamu.

⁶ Ayin ya matikadeng mu?

⁷ Ama ku adti tas, aw ina ku adti alug.

BINISAYA'**Pagbisita**

¹ Maayo! / Ayo!

² Saka mo!

³ Dayon lang! / Sulod mo!

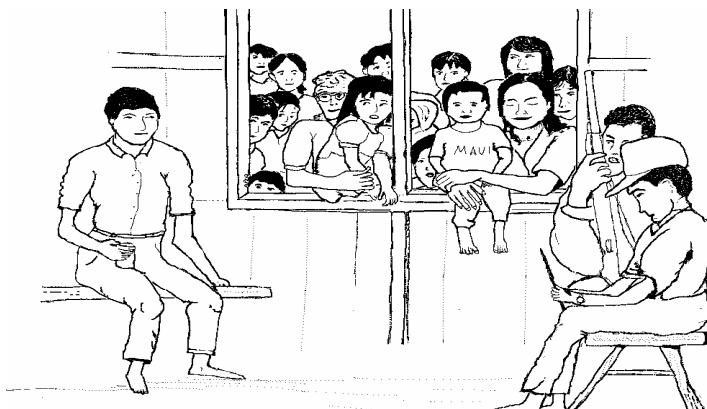
⁴ Kamo diay!

⁵ Lingkod mo.

⁶ Asa ang imong ginikanan?

⁷ Tua sa taas ang akong papa ug tua sa sapa' ang akong mama.

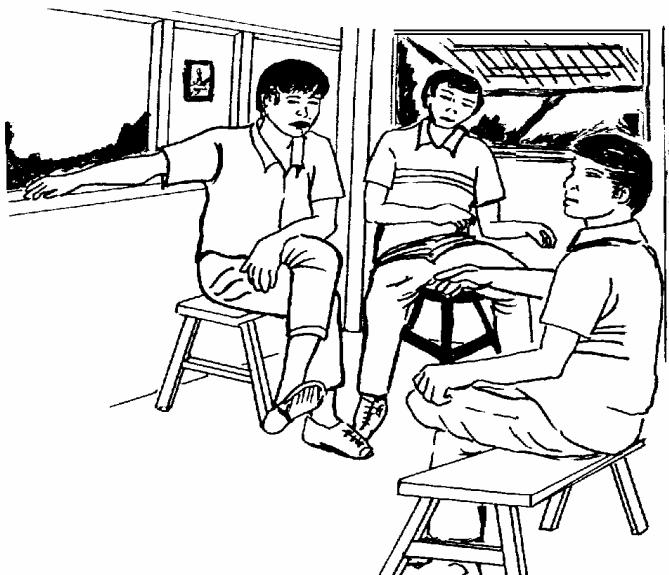

FILIPINO**Pagdalaw****¹ Tao po'!****² Akyat kayo! / Panhik
kayo.****³ Tuloy po kayo. /
Pasok kayo.****⁴ Kayo pala!****⁵ Maupo' kayo.****⁶ Nasaan ang mga
magulang mo?****⁷ Nasa taas ang tatay ko
at nasa ilog naman
ang nanay ko.****ENGLISH****Visiting****¹ Hello! (call when
approaching the house)
/Anybody home?****² Come up.****³ Come in.****⁴ Oh, it's you!****⁵ Sit down.****⁶ Where are your parents?****⁷ My father is upstairs,
and my mother is at the
river.**

TAGAKAULO

BINISAYA'

<p>⁸ Unu ya tud mayu?</p> <p>⁹ Wala'. Miglaba-laba'
olo' kami.</p> <p>¹⁰ Kita la.</p> <p>¹¹ Muli' da kami.</p> <p>¹² Liku-liku' kamu adi.</p> <p>¹³ E-e, lumiku' kami adi.</p> | <p>⁸ Unsay inyong tuyo'? /
Unsay ato'?</p> <p>⁹ Wala' lang. Suroy-
suroy lang mi.</p> <p>¹⁰ Tana.</p> <p>¹¹ Mouli' na mi.</p> <p>¹² Balikbalik kamo diri.</p> <p>¹³ Oo, magbalikbalik mi
dinihi.</p> |
|--|--|

FILIPINO**ENGLISH**

- ⁸ Anong sadya ninyo?/
May kailangan ba
kayo?
- ⁹ Wala lang. Bumibisita
lang kami.
- ¹⁰ Tayo na.
- ¹¹ Uuwi' na kami.
- ¹² Balik kayo uli'.
- ¹³ Oo, babalik ulit kami.
- ⁸ What is your purpose
in coming? / Do you
need something?
- ⁹ Nothing in particular.
We are just visiting.
- ¹⁰ Let's go now.
- ¹¹ We're going home
now.
- ¹² Come again.
- ¹³ Yes, we'll come back
again.

TAGAKAULO**Pagbeles**

¹ Awun tud ku kanmu.

² Unu yan?

³ Pabelesa aku beg na pala mu.

⁴ Uli' da ku kagaya ambung.

⁵ Meles aku galu beg kanmu sa kuwalta.

⁶ E-e. Pabelesan ta kaw.

⁷ Madyaw beg kay pyabeles aku mu.
Sayawan da ku sambuk na simana.

BINISAYA'**Paghulam**

¹ Naa koy tuyo' sa imo./ nimo.

² Unsa man?

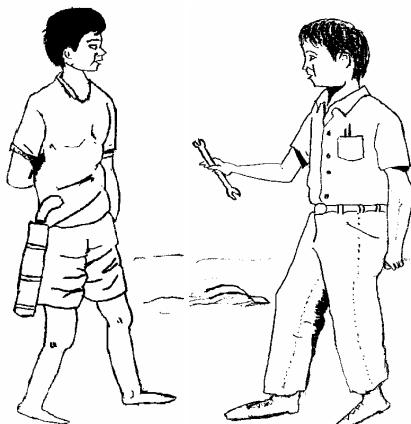
³ Mohulam unta' ko sa imong pala.

⁴ Iuli' lang nako' unyang hapon.

⁵ Mohulam unta' ko sa imo ug kwarta.

⁶ Oo, pahulamon ta ka.

⁷ Salamat kay pahulamon ko nimo.
Ilisan lang nako' sa sunod simana.

FILIPINO**Paghiram**

¹ Mayroon sana akong ipakikiusap sa iyo.

² Ano 'yon?

³ Pwede bang hiramin ko ang pala mo?

⁴ Isasauli' ko mamayang hapon.

⁵ Maari bang makahiram ng pera sa iyo?

⁶ Oo, pahiramin kita.

⁷ Salamat dahil pahiramin mo ako. Babayaran kita sa susunod na linggo.

ENGLISH**Borrowing**

¹ I want to ask a favor from you.

² What is it?

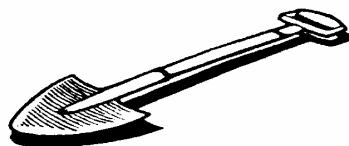
³ May I borrow your shovel?

⁴ I will return it this afternoon.

⁵ May I please borrow some money from you?

⁶ Yes, I will lend you some.

⁷ Thank you for letting me borrow from you. I will return it next week.

TAGAKAULO**BINISAYA'**

Pagbalawbalaw adti balay **Pakig-istorya sa balay**

¹ Wala' ku ka-ede-i./
Enday.

¹ Wala' ko mahibalo./
Ambot.

² Pabaya-i la. / Ya-i la.

² Pasagdi lang. / Sigi
lang.

³ Enday kanmu.

³ Bahala' ka. / Ambot sa
imo.

⁴ Aku la.

⁴ Ako na lang.

⁵ Manaw da aku.

⁵ Molakaw na ko.

⁶ Adi kaw.

⁶ Dali' diri.

⁷ Dalayi aku beg na
sabun.

⁷ Dalhi ra gud ko ug
sabon.

⁸ Unu ya pig-imo' mu
iyan?

⁸ Unsay imong gibuhat?

⁹ Agad kaw kanak!

⁹ Uban ta!

¹⁰ Magkagallat aku.

¹⁰ Nagdali' ko.

¹¹ Malim aku kuman.

¹¹ Gusto na ko nga
mokaon.

¹² Makatulug da aku.

¹² Matulog na ko.

FILIPINO**ENGLISH****Mga pag-uusap sa bahay****Conversation at home**

¹ Hindi' ko alam. / Ewan ko.	¹ I don't know.
² Hindi' bale. / Di' bale.	² Never mind.
³ Bahala' ka. / Aywan ko sa iyo.	³ It's up to you.
⁴ Ako na lang.	⁴ I'll do it.
⁵ Aalis na ako.	⁵ I'll go now.
⁶ Halika rito.	⁶ Come here.
⁷ Pakidala ng sabon.	⁷ Please bring me some soap.
⁸ Ano'ng ginagawa' mo?	⁸ What are you doing?
⁹ Sumama ka sa akin!	⁹ Come with me!
¹⁰ Nagmamadali' ako.	¹⁰ I'm in a hurry.
¹¹ Gusto ko nang kumain.	¹¹ I'd like to eat now.
¹² Matutulog na ako.	¹² I'm going to sleep now.

TAGAKAULO

- ¹³ Pa-agiya aku beg.
- ¹⁴ Pasinsiyayi aku beg.
Wala' ku pagtuda.
- ¹⁵ Uwangi ya tatakep.
- ¹⁶ Takepa ya bintana.
- ¹⁷ Tagadi pa. / Ya-i pa.
- ¹⁸ Singan ya eped mu?
- ¹⁹ Kinunu kaw uli'?
- ²⁰ Ayin si Ma'?
- ²¹ Adi mu ya tubig.
- ²² Kyalingawan ku.
- ²³ Ananga' kaw san?
- ²⁴ Wan ya kyagamakan
mu?

BINISAYA'

- ¹³ Tabi'. Agi usa' ko.
- ¹⁴ Pasayloa ko. Wala' ko
tuyoia.
- ¹⁵ Ablihi ang pultahan.
- ¹⁶ Sirhi ang bintana'.
- ¹⁷ Kadyot lang. / Hulat
una'.
- ¹⁸ Kinsa ang imong
kauban?
- ¹⁹ Kanus-a ka mouli'?
- ²⁰ Asa si Papa?
- ²¹ Palihug ko sa tubig.
- ²² Nalimtan nako'.
- ²³ Naunsa ka?
- ²⁴ Unsay nahitabo' nimo?

FILIPINO	ENGLISH
¹³ Padaan po'.	¹³ Excuse me. I'll pass through.
¹⁴ Patawad po'. Hindi' ko po' sinasadya.	¹⁴ Forgive me. It wasn't intentional.
¹⁵ Buksan mo ang pinto'.	¹⁵ Open the door.
¹⁶ Isara mo ang bintana'.	¹⁶ Close the window.
¹⁷ Sandali' lang.	¹⁷ Wait a minute. / Just a minute.
¹⁸ Sino'ng kasama mo?	¹⁸ Who is with you?
¹⁹ Kailan ka uuwi'?	¹⁹ When will you come home?
²⁰ Nasaan si Tatay?	²⁰ Where is Dad?
²¹ Pakiabot nga ng tubig.	²¹ Please pass the water.
²² Nakalimutan ko.	²² I have forgotten. / I forgot.
²³ Na ano ka? / Napaano ka?	²³ What is the matter with you?
²⁴ Ano'ng nangyari sa iyo?	²⁴ What happened to you?

TAGAKAULO**Ya kamangayse-anan**

- ¹ Utaw pa ya ama mu?
- ² E-e, manang nyatay da ya ina ku.
- ³ Pila kamu ya mangkaylug?
- ⁴ Walu kami ya mangkaylug.
- ⁵ Ikaw ya magulang?
- ⁶ Aku ya silak./ Aku ya panggadan mangud.
- ⁷ Pilangkaumay pa mu?
- ⁸ Nyangugnan da kaw?
- ⁹ Awun da manga ise' mu?
- ¹⁰ Awun. Lima pa ya ise' ku.
- ¹¹ Tulu ya eseg aw duwa ya bubay.

BINISAYA'**Ang pamilya**

- ¹ Buhi' pa ba ang imong papa?
- ² Oo, pero ang akong mama patay na.
- ³ Pila mo kamanagsoon?
- ⁴ Walo mi kamanagsoon?
- ⁵ Ikaw ba ang kinamagulangan?
- ⁶ Ako ang kinamanghoran.
- ⁷ Pila nay imong idad?
- ⁸ Minyo' ka na ba?
- ⁹ Naa ka na bay mga anak?
- ¹⁰ Oo. Naa na ko'y lima ka anak.
- ¹¹ Tulo ka lalaki ug duha ka babaye.

FILIPINO**ENGLISH****Ang mag-anak****The family**

- ¹ Buhay pa ba ang tatay mo?
- ² Oo, pero namatay na ang nanay ko.
- ³ Ilan kayong magkakapatid?
- ⁴ Walo kaming magkakapatid.
- ⁵ Ikaw ba ang panganay?
- ⁶ Ako ang bunso.
- ⁷ Ilang taon ka na?
- ⁸ May asawa ka na ba?
- ⁹ May anak ka na ba?
- ¹⁰ Oo, lima na ang anak ko.
- ¹¹ Tatlong lalaki at dalawang babae.
- ¹ Is your father still living?
- ² Yes, but my mother died already.
- ³ How many siblings are you?
- ⁴ There are eight of us.
- ⁵ Are you the eldest?
- ⁶ I am the youngest.
- ⁷ How old are you?
- ⁸ Are you married?
- ⁹ Do you have children?
- ¹⁰ Yes. I have five children.
- ¹¹ Three boys and two girls.

TAGAKAULO**Ka-epedanan**

¹ matikadeng

² (kanak) ama / ama
(ku) / si Ama' / si Ma'

³ (kanak) ina / ina
(ku) / si Ina' / si Ne'

⁴ (kanak) ise' /
ise' (ku)

⁵ (kanak) eseg /
eseg (ku)

⁶ (kanak) kāubayan /
kaubayan (ku)

BINISAYA'**Relasyon**

¹ ginikanan

² (akong) Papa/ amahan
(nako') / si Papa

³ (akong) Mama/ inahan
(nako') / si Mama

⁴ (akong) anak/
anak (nako')

⁵ (akong) bana/
bana (nako')

⁶ (akong) asawa/
asawa (nako')

FILIPINO**Relasyon**

- ¹ magulang
- ² (aking) Tatay / ama (ko) / si Tatay
- ³ (aking) Nanay/ ina (ko) / si Nanay
- ⁴ (aking) anak / anak (ko)
- ⁵ (aking) asawa / asawa (ko) [lalaki]
- ⁶ (aking) asawa / asawa (ko) [babae]

ENGLISH**Relationships**

- ¹ parents
- ² (my) father / Dad
- ³ (my) mother / Mom
- ⁴ (my) son / (my) daughter
- ⁵ (my) husband
- ⁶ (my) wife

TAGAKAULO

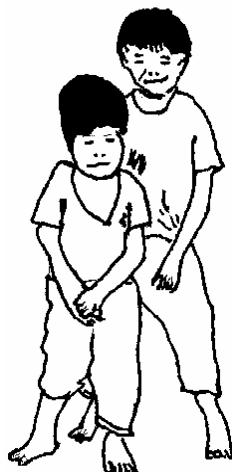
⁷ balu	⁷ balo
⁸ tawas	⁸ pamanhunon / pangasaw-onon
⁹ maylug / mangkaylug	⁹ magsoon
¹⁰ kaylug	¹⁰ igsoon
¹¹ bubay	¹¹ igsoong babaye
¹² inulug / kaylug na eseg	¹² igsoong lalaki
¹³ mangud	¹³ manghod
¹⁴ magulang	¹⁴ magulang
¹⁵ ya to-o mangud / silak	¹⁵ kamanghoran
¹⁶ ya to-o magulang	¹⁶ kamagulangan
¹⁷ bakleg (ku)	¹⁷ (akong) apohan nga lalaki / lolo
¹⁸ buyag (ku)	¹⁸ (akong) apohan nga babaye/ lola
¹⁹ umpu	¹⁹ apo
²⁰ umpu na bukubuku	²⁰ apo sa tuhod

BINISAYA'

FILIPINO	ENGLISH
⁷ biyuda / biyudo	⁷ widow / widower
⁸ katipan / nobyo / nobya	⁸ fiancé / fiancée
⁹ magkapatid	⁹ set of siblings
¹⁰ kapatid	¹⁰ sibling
¹¹ kapatid na babae	¹¹ sister
¹² kapatid na lalaki	¹² brother
¹³ nakakabatang kapatid	¹³ younger sibling
¹⁴ nakakatandang kapatid	¹⁴ older sibling
¹⁵ bunso	¹⁵ youngest child
¹⁶ panganay	¹⁶ eldest child
¹⁷ lolo (ko)	¹⁷ (my) grandfather
¹⁸ lola (ko)	¹⁸ (my) grandmother
¹⁹ apo	¹⁹ grandchild
²⁰ apo sa tuhod	²⁰ great-grandchild

TAGAKAULO**BINISAYA'**²¹ anak²¹ pag-umangkon²² taganak²² uyoan / tiyo'²³ ina / inayen²³ iyaan / tiya'²⁴ kaylug²⁴ ig-agaw²⁵ inulug / kaylug²⁵ ig-agaw nga lalaki²⁶ bubay / kaylug²⁶ ig-agaw nga babaye²⁷ ugangan²⁷ ugangan²⁸ makeya'²⁸ umagad²⁹ kadégan²⁹ paryente / kabanay³⁰ ubaybay³⁰ higala / amigo /
amiga / barkada³¹ po-on³¹ kaaway / kontra³² utaw³² tawo³³ eseg³³ lalaki³⁴ kāubayan / bubay³⁴ babaye

FILIPINO	ENGLISH
²¹ pamangkin	²¹ nephew / niece
²² tiyo'	²² uncle
²³ tiya'	²³ aunt
²⁴ pinsan	²⁴ cousin
²⁵ pinsang lalaki	²⁵ male cousin
²⁶ pinsang babae	²⁶ female cousin
²⁷ biyenan	²⁷ parent-in-law
²⁸ manugang	²⁸ son-in-law / daughter-in-law
²⁹ kamag-anak	²⁹ relatives / clan
³⁰ kaibigan	³⁰ friend
³¹ kaaway / kalaban	³¹ enemy
³² tao	³² person
³³ lalaki	³³ male
³⁴ babae	³⁴ female

TAGAKAULO³⁵ ise'³⁶ tagbi' pa na ise'³⁷ bata'³⁸ dalaga³⁹ bakleg⁴⁰ buyag⁴¹ sumbalay⁴² eped**BINISAYA'**³⁵ bata'³⁶ masusu pa³⁷ ultawo³⁸ dalaga³⁹ tigulang lalaki⁴⁰ tigulang babaye⁴¹ silingan⁴² kauban

FILIPINO**ENGLISH**

³⁵ bata'	³⁵ child
³⁶ sanggol	³⁶ infant
³⁷ binata	³⁷ young unmarried man
³⁸ dalaga	³⁸ young unmarried woman
³⁹ matandang lalaki	³⁹ old man
⁴⁰ matandang babae	⁴⁰ old woman
⁴¹ kapitbahay	⁴¹ neighbor
⁴² kasama	⁴² companion

TAGAKAULO

**Adti abu aw
adti kakananan**

- 1** Walan ya kanmu pigimo'?
- 2** Mig-imo' aku sa kakan olo' inelem.
- 3** Wan ya piglulu' mu?
- 4** Mig-imo' aku sa gulay na kalya' aw dali-an na ise' na manuk.
- 5** Malim kaw kuman sa langka'?
- 6** E-e. Malim aku.

BINISAYA'

**Sa kusina ug
sa kan-anan**

- 1** Unsay imong gibuhat?
- 2** Nagluto' ko sa among pamahaw.
- 3** Unsa ang imong giluto'?
- 4** Nagluto' ko ug paliya sinagulan ug itlog.
- 5** Gusto ka ba mokaon ug nangka'?
- 6** Oo. Gusto ko.

FILIPINO

**Sa kusina at
sa hapagkainan**

- 1** Ano'ng ginagawa' mo?
- 2** Nagluluto ako ng
aming almusal.
- 3** Ano'ng niluluto mo?
- 4** Nagluluto ako ng
ampalaya na may
itlog.
- 5** Gusto mo bang kumain
ng langka'?
- 6** Oo. Gusto ko.

ENGLISH

**In the kitchen and
dining room**

- 1** What are you doing?
- 2** I am cooking our
breakfast.
- 3** What are you cooking?
- 4** I'm cooking ampalaya
with eggs.
- 5** Do you like to eat
jackfruit?
- 6** Yes. I like it.

TAGAKAULO

- ⁷ Malim kaw maggulay
sa langka' kagaya na
magsaka ya sega?
- ⁸ E-e. Ananga'? Awun
kamayu langka'?
- ⁹ Awun. Madég ya
langka' na inug da
malapit adti kanami
layag.
- ¹⁰ Kun malin kaw,
kumamang kita
kagaya.
- ¹¹ E-e, kagaya aw abus
da kami kan.
- ¹² Mawat ya kamayu
layag?
- ¹³ Dili' mawat, malapit
olo'.
- ¹⁴ Enda', manaw da kita?
- ¹⁵ E-e. Maksay da kita
muli' kay awun pa
uman panawan ta.
- ¹⁶ Nyagetem aku aw
tyalaynem.
- ¹⁷ Magkan kaw sa isda'?
- ¹⁸ E-e, malim aku sa
isda'.

BINISAYA'

- ⁷ Gusto ba nimo
mag-utan ug nangka'
unyang udto?
- ⁸ Oo. Ngano? Naa mo'y
nangka'?
- ⁹ Oo, naay daghang
hinog nga nangka'
duol sa among payag.
- ¹⁰ Kon gusto nimo,
manguha' ta unya'.
- ¹¹ Oo, unya' inig human
namo ug pamahaw.
- ¹² Layo' ba ang inyong
payag?
- ¹³ Dili' layo'. Duol lang.
- ¹⁴ Unya', molakaw na ta?
- ¹⁵ Oo. Manglakaw na ta
aron makabalik ta
dayon ug sayo, kay
naa pa tay adtoan.
- ¹⁶ Gigutom ko ug
giuhaw.
- ¹⁷ Mokaon ka ba ug
isda'?
- ¹⁸ Oo, gusto ko ug isda'.

FILIPINO

- ⁷ Gusto mo bang maggulay ng langka' mamayang tanghali'?
- ⁸ Oo. Bakit? May langka' ba kayo?
- ⁹ Oo, marami nang hinog na langka' malapit sa aming kubo.
- ¹⁰ Kung gusto mo, kukuha tayo mamaya'.
- ¹¹ Oo, mamaya' pagkatapos naming mag-almusal.
- ¹² Malayo' ba ang kubo ninyo?
- ¹³ Hindi' malayo'. Malapit lang.
- ¹⁴ O, aalis na ba tayo?
- ¹⁵ Oo. Tayo na, para makabalik kaagad, dahil may pupuntahan pa tayo.
- ¹⁶ Nagugutom ako at nauuhaw.
- ¹⁷ Kumakain ka ba ng isda'?
- ¹⁸ Oo, kumakain ako ng isda'?

ENGLISH

- ⁷ Would you like jackfruit as a vegetable later at noon?
- ⁸ Yes. Why? Do you have jackfruit?
- ⁹ Yes. There are many ripe jackfruit near our fieldhouse.
- ¹⁰ If you like, we can get some later.
- ¹¹ Yes, later after we finish breakfast.
- ¹² Is it far to your fieldhouse?
- ¹³ It's not far. It's just nearby.
- ¹⁴ So, shall we go?
- ¹⁵ Yes. Let's go so we can return soon because we still have somewhere else to go.
- ¹⁶ I'm hungry and thirsty.
- ¹⁷ Do you eat fish?
- ¹⁸ Yes, I like fish.

TAGAKAULO

- ¹⁹ Enenen da ya kalnidu.
- ²⁰ Minem kaw sa kapi?
- ²¹ Wan ya inemen mu?
- ²² Pangkay unu.
- ²³ Malim aku minem sa kapi.
- ²⁴ Kuman da kitadun.
- ²⁵ Kan da kamu. Di' kamu magkamulamula.
- ²⁶ Matamis to-o ya kakan mayu.
- ²⁷ Matadeng kaw mag-imo'.
- ²⁸ Kamang pa kamu.
- ²⁹ Nyabiyag da aku.
- ³⁰ Tenga-i aku beg na tubig.
- ³¹ malagsing
- ³² malas
- ³³ māasin
- ³⁴ matabang
- ³⁵ matamis

BINISAYA'

- ¹⁹ Itak-ang na ang kaldero.
- ²⁰ Moinom ka ug kape?
- ²¹ Unsay imong imnon?
- ²² Bisa'g unsa.
- ²³ Gusto ko moinom ug kape.
- ²⁴ Mangaon na ta.
- ²⁵ Kaon na mo ug ayaw mo ug kaulaw.
- ²⁶ Lami' kaayo ang inyong pagkaon.
- ²⁷ Maayo ka g'yud magluto'.
- ²⁸ Kuha' pa mo.
- ²⁹ Busog na ko.
- ³⁰ Palihog lang, tagai ako ug tubig. / Palihog ko ug tubig bi.
- ³¹ aslom
- ³² halang
- ³³ parat
- ³⁴ walay lami' / tab-ang
- ³⁵ tam-is

FILIPINO**ENGLISH**

- ¹⁹ Isalang mo na ang kaldero.
- ²⁰ Iinom ka ng kape?
- ²¹ Ano'ng iinumin mo?
- ²² Kahit ano.
- ²³ Gusto kong uminom ng kape.
- ²⁴ Kumain na tayo.
- ²⁵ Kumain kayong mabuti. Huwag kayong mahiya'.
- ²⁶ Masarap ang pagkain ninyo.
- ²⁷ Mahusay ka talagang magluto.
- ²⁸ Kumuha pa kayo.
- ²⁹ Busog na ako.
- ³⁰ Pahingi' po ng tubig.
- ³¹ maasim
- ³² maanghang
- ³³ maalat
- ³⁴ walang lasa / matabang
- ³⁵ matamis
- ¹⁹ Put the pot on the fire.
- ²⁰ Will you drink coffee?
- ²¹ What will you drink?
- ²² Whatever you have.
- ²³ I like to drink coffee.
- ²⁴ Let's eat now.
- ²⁵ Eat well. Don't be bashful.
- ²⁶ That meal was very delicious.
- ²⁷ You really know how to cook.
- ²⁸ Take some more.
- ²⁹ I'm already full.
- ³⁰ May I please have a drink of water.
- ³¹ sour
- ³² spicy hot
- ³³ salty
- ³⁴ tasteless/bland
- ³⁵ sweet (with sugar)

TAGAKAULO**Manga pagkanen**¹ ahus² balatung³ batad⁴ begas⁵ bumbay / sibuyas⁶ dabung⁷ dipulyu⁸ gabi⁹ ganda¹⁰ giling¹¹ kalmati'¹² kalya'¹³ kamansi**BINISAYA'****Mga pagkaon**¹ ahos² monggos³ mais⁴ bugas⁵ sibuyas bombay⁶ dabong⁷ ripolyo⁸ bunga sa gabi/gabi⁹ sibuyas dahonan¹⁰ bugas mais¹¹ kamatis¹² paliya¹³ kamansi

FILIPINO	ENGLISH
Mga pagkain	Foods
¹ bawang	¹ garlic
² munggo	² mung beans
³ mais	³ corn
⁴ bigas	⁴ hulled rice
⁵ sibuyas	⁵ onion
⁶ labong / ubod	⁶ bamboo shoots
⁷ repolyo	⁷ cabbage
⁸ gabi	⁸ taro / tuber
⁹ dahon ng sibuyas	⁹ green onion
¹⁰ bigas na mais	¹⁰ ground corn
¹¹ kamatis	¹¹ tomato
¹² ampalaya	¹² ampalaya
¹³ rima	¹³ breadfruit

TAGAKAULO**BINISAYA'**¹⁴ kanen¹⁴ kan-on¹⁵ kapellen / tambuway¹⁵ batong¹⁶ kasila'¹⁶ kamote¹⁷ kasila' kawuy¹⁷ kamoteng kahoy /
balanghoy¹⁸ katumbal¹⁸ sili [halang]¹⁹ lansuna'¹⁹ atsal²⁰ ligbes²⁰ libgos²¹ luya'²¹ luy-a²² mani²² mani²³ mustasa²³ mustasa²⁴ okla²⁴ okra²⁵ pitsay²⁵ pitsay²⁶ pusu' na saging²⁶ puso' sa saging²⁷ sitaw²⁷ batong

FILIPINO	ENGLISH
¹⁴ kanin	¹⁴ cooked rice
¹⁵ Baguio beans	¹⁵ green beans
¹⁶ kamote	¹⁶ yam / sweet potato
¹⁷ kamoteng kahoy	¹⁷ cassava
¹⁸ siling labuyo	¹⁸ hot pepper
¹⁹ siling haba'	¹⁹ sweet pepper
²⁰ kabute	²⁰ mushroom
²¹ luya	²¹ ginger
²² mani	²² peanut
²³ mustasa	²³ mustard greens
²⁴ okra	²⁴ okra
²⁵ petsay	²⁵ Chinese cabbage
²⁶ puso ng saging	²⁶ banana blossom
²⁷ sitaw / balatong	²⁷ long green beans/ string beans

TAGAKAULO

²⁸ soybin	²⁸ soybin
²⁹ talum	²⁹ talong
³⁰ tambasal / babasal	³⁰ kalabasa
³¹ tenek	³¹ dahon sa gabi
³² timun	³² pepino
³³ tubu	³³ tubo
³⁴ ubi	³⁴ ube
³⁵ umay	³⁵ humay
³⁶ unud na baka	³⁶ karne sa baka
³⁷ unud na manuk	³⁷ karne sa manok
³⁸ unud na patu	³⁸ karne sa pato
³⁹ unud na taku'	³⁹ karne sa baboy
⁴⁰ upu	⁴⁰ upo
⁴¹ utan	⁴¹ sud-an
⁴² gulay	⁴² sud-an nga gulay
⁴³ gulayenen	⁴⁴ utanun

BINISAYA'

FILIPINO	ENGLISH
²⁸ soybin	²⁸ soybean
²⁹ talong	²⁹ eggplant
³⁰ kalabasa	³⁰ yellow squash
³¹ dahon ng gabi	³¹ taro leaf
³² pipino	³² cucumber
³³ tubo	³³ sugar cane
³⁴ ube	³⁴ purple yam
³⁵ palay	³⁵ rice grain
³⁶ karneng baka	³⁶ beef
³⁷ karneng manok	³⁷ chicken
³⁸ karneng pato	³⁸ duck
³⁹ karneng baboy	³⁹ pork
⁴⁰ upo	⁴⁰ white squash
⁴¹ ulam	⁴¹ viand / dish served with rice
⁴² gulay	⁴² vegetable (viand)
⁴³ gulay	⁴³ raw vegetables

TAGAKAULO

**Manga bunga
na kawuy**

¹ beteng

² biyabas

³ bukadu

⁴ dalanghita

⁵ dulyan

⁶ iyug

⁷ kabugaw

BINISAYA'

Mga prutas

¹ butong

² bayabas

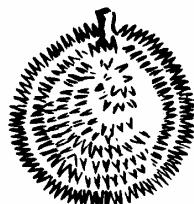
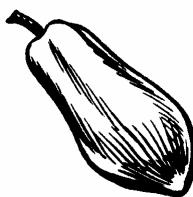
³ abokado

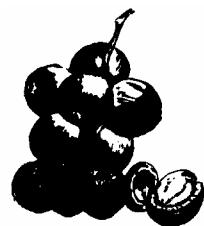
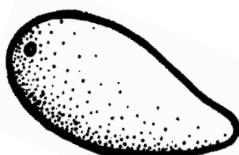
⁴ naranghita

⁵ duryan

⁶ lubi

⁷ buongon

FILIPINO**ENGLISH****Mga prutas****Fruits**¹ buko¹ young coconut² bayabas² guava³ abokado³ avocado⁴ dalanghita / sitrus /
dalandan⁴ orange⁵ duryan⁵ durian⁶ niyog⁶ coconut⁷ lukban / suha'⁷ pomelo

TAGAKAULO**BINISAYA'**⁸ kakaw⁸ kakaw⁹ kalamunding⁹ limonsito¹⁰ kapaya¹⁰ kapayas¹¹ kaymitu¹¹ kaymito¹² langka'¹² nangka'¹³ lansones¹³ lansones¹⁴ madang¹⁴ marang¹⁵ malibano¹⁵ abana¹⁶ mangga¹⁶ mangga¹⁷ pandan¹⁷ pinya¹⁸ saging¹⁸ saging¹⁹ santul¹⁹ santol

FILIPINO	ENGLISH
⁸ kakaw	⁸ cacao
⁹ kalamansi	⁹ Philippine lime
¹⁰ papaya	¹⁰ papaya
¹¹ kaymito	¹¹ star apple
¹² langka'	¹² jackfruit
¹³ lansones	¹³ lansones
¹⁴ marang	¹⁴ marang
¹⁵ guyabano	¹⁵ guavano / soursop
¹⁶ mangga	¹⁶ mango
¹⁷ pinya	¹⁷ pineapple
¹⁸ saging	¹⁸ banana
¹⁹ santol	¹⁹ santol

TAGAKAULO

**Pagbayad
aw pag-angyu'**

- ¹ Tagpila ya kilu na begas?
- ² Mahal da to-o!
Pa-angyu-a aku beg.
- ³ Tagbi' da ya pagbayad.
- ⁴ Pila ya kaliman mu pagbayad?
- ⁵ Dugangi beg tagbi'.
(Ya magtindāay ya miglong.)
- ⁶ Unu, baynte la?
- ⁷ Madyaw da yan.
Pilang ka kilu ya kamangen mu?

BINISAYA'

**Pagpalit
ug paghangyo'**

- ¹ Tagpila ang kilo sa bugas?
- ² Mahal kaayo! Puwede ba makahangyo'?
- ³ Barato na ni.
- ⁴ Pila ang imong gusto ibayad?
- ⁵ Dugangi sab ug gamay. (Ang tindera ang nag-ingon.)
- ⁶ Puwede baynte na lang?
- ⁷ Sigi. Pila ka kilo ang imong kuharon?

FILIPINO**Pagbili
at pagtawad**

- ¹ Magkano ang isang kilong bigas?
- ² Ang mahal naman!
May tawad pa ba?
- ³ Mura na ito.
- ⁴ Magkano ang gusto mo?
- ⁵ Dagdagan mo naman ng kaunti'. (Ang tindera ang nagsasabi.)
- ⁶ Pagbigyan mo ako ng biente?
- ⁷ Sige. Ilang kilo ang kukunin mo?

ENGLISH**Buying
and bargaining**

- ¹ How much money is a kilo of rice?
- ² That's expensive! Can you give me a discount?
- ³ It's inexpensive as it is.
- ⁴ How much would you like to pay for it?
- ⁵ Offer a little bit more.
(The storekeeper is speaking.)
- ⁶ Can you give it to me for twenty pesos (₱20)?
- ⁷ OK. How many kilos will you get?

TAGAKAULO

⁸ Malim kaw mayad sa
be-en?

⁹ Singan ya mig-imó'
séiy?

¹⁰ Aku ya mig-imó'.

¹¹ Unu ya pagka-edé' mu
sa pag-imó' sa be-en?

¹² Pigpalna-uwan aku na
ina ku.

¹³ Bayadan ku.

¹⁴ pisus

¹⁵ salapi

¹⁶ pisita

¹⁷ pisus aw pisita

¹⁸ pisus salapi

¹⁹ limang ka pisus

BINISAYA¹

⁸ Gusto kang mopalit ug
basket?

⁹ Kinsa ang naghimo'
niini?

¹⁰ Ako ang naghimo'.

¹¹ Giunsa nimo pagkat-on
ug himo' sa basket?

¹² Gitudloan ako sa
akong inahan.

¹³ Paliton nako'.

¹⁴ pisos

¹⁵ singkwenta sintabos

¹⁶ baynte sintabos

¹⁷ uno baynte

¹⁸ uno singkwenta

¹⁹ singko pisos

FILIPINO	ENGLISH
⁸ Gusto mo bang bumili ng basket?	⁸ Would you like to buy a basket?
⁹ Sino ang gumawa' nito?	⁹ Who made this?
¹⁰ Ako po' ang gumawa'.	¹⁰ I made it myself.
¹¹ Paano ka bang natutong gumawa' ng basket?	¹¹ How did you learn to make baskets?
¹² Tinuruan po' ako ng nanay ko.	¹² I was taught by my mother.
¹³ Bibilhin ko.	¹³ I will buy it.
¹⁴ peso / isang peso	¹⁴ ₱1.00 / one peso
¹⁵ singkwenta sentimos	¹⁵ ₱.50 / fifty centavos
¹⁶ beinte sentimos	¹⁶ ₱.20 / twenty centavos
¹⁷ isang peso at beinte sentimos	¹⁷ ₱1.20 / one twenty
¹⁸ isang peso at singkwenta sentimos	¹⁸ ₱1.50 / one fifty
¹⁹ limampiso	¹⁹ ₱5.00 / five pesos

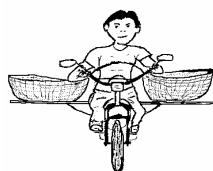

TAGAKAULO**Paglulan aw pagsakay**

- ¹ Kay Gulang, aku la ya dumala.
- ² Pabaya-i la. Awun da dumala.
- ³ Ayawi ya sambuk. Aku la ya dumala.
- ⁴ Pila ya kadég na nyasukut sa karga ini?
- ⁵ Matas da to-o. Wan yan olo' atagan ta kaw beg na upateng ka pisus?
- ⁶ Madtu kaw i Davao?
- ⁷ E-e. Wan ya un ku yan sakayan pasinan adtu?
- ⁸ Sakay da kaw sa bus yan.
- ⁹ Agad kaw kanak.
- ¹⁰ Sangunu ya kadugay na panaw pasinan adti Davao?

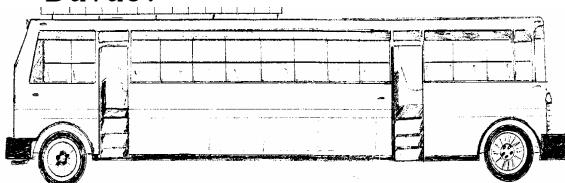
BINISAYA'**Pagkarga ug pagsakay**

- ¹ Nong, ako na ang modala.
- ² Sagdi lang, naa nay modala.
- ³ Ibilin nang usa. Ako na ang modala.
- ⁴ Pilay imong pangayo' niining tanan?
- ⁵ Mahal man kaayo! Pwede ba kwatro pisos na lang?
- ⁶ Moadto ka ba sa siyudad sa Davao?
- ⁷ Oo, unsa ang akong sakyen paingon didto?
- ⁸ Sakay nianang bus.
- ⁹ Uban ka sa ako'.
- ¹⁰ Unsa kadugayon ang biyahì padulong sa Davao?

FILIPINO**Pagkarga at pagsakay**

- ¹ Mama', ako na ang magdadala.
- ² Huwag na, may nagdadala na.
- ³ Iwan mo yang isa. Ako na ang magdadala.
- ⁴ Magkano ang singil mo sa lahat ng ito?
- ⁵ Ang mahal naman! Maari bang apat na piso na lang?
- ⁶ Pupunta ka ba sa siyudad ng Davao?
- ⁷ Oo, ano ang aking sasakyang papunta roon?
- ⁸ Sumakay ka sa bus na iyan.
- ⁹ Sama ka sa akin.
- ¹⁰ Gaano katagal ang biyahe papuntang Davao?

ENGLISH**Cargo and transportation**

- ¹ Sir, I will carry it.
- ² Never mind, someone is already carrying it.
- ³ Leave that one. I will carry it.
- ⁴ How much will you charge for all this?
- ⁵ That's too much. Can I pay you only four pesos for that?
- ⁶ Are you going to Davao City?
- ⁷ Yes, what do I ride to get there?
- ⁸ You ride that bus.
- ⁹ Come with me.
- ¹⁰ How long is the trip to Davao?

TAGAKAULO**BINISAYA'**

- ¹¹ Manga tulung ka udas. ¹¹ Mga tulo ka oras.
- ¹² Unu, magbaāw pa kita? ¹² Unsa, magbalon ba kita?
- ¹³ Ayin kaw panug? ¹³ Asa ka manaog?
- ¹⁴ Manug aku adti palingki. ¹⁴ Manaog ako sa merkado.
- ¹⁵ Magad kaw kanak? ¹⁵ Mouban ka ba kanako'?
- ¹⁶ Sakay da kaw. Betang ku ya dala mu adti tas na dyip. ¹⁶ Sakay na. Ibutang nako' ang karga nimo sa taplod sa dyip.
- ¹⁷ Pila ya paliti ku aw ya dala ku? ¹⁷ Pila ang akong pasahi apil ang akong karga?
- ¹⁸ Ayin aku sakay pasinan adti Lagao? ¹⁸ Asa ako mosakay padulong sa Lagao?
- ¹⁹ Labay kaw. ¹⁹ Diritso lang.
- ²⁰ Daluga ya kalintu na suwayan. ²⁰ Sa too nga eskina.
- ²¹ Kawala kaw adti tadtu na taytayan. ²¹ Pawala sa unahan sa tulay.
- ²² Teneng kaw dun ni suwayan. ²² Hunong sa eskina.
- ²³ Manug da aku asini. ²³ Manaog na ko dinihi.

FILIPINO**ENGLISH**

- ¹¹ Mga tatlong oras.
- ¹² Ano, magbabaon ba tayo?
- ¹³ Saan ka bababa'?
- ¹⁴ Bababa' ako sa palengke.
- ¹⁵ Sasama ka ba sa akin?
- ¹⁶ Sakay na. Ilalagay ko ang iyong karga sa ibabaw ng dyip.
- ¹⁷ Magkano ang aking pasahe pati ang karga ko?
- ¹⁸ Saan ako sasakay patungong Lagao?
- ¹⁹ Dumiretso ka.
- ²⁰ Pakanan ka sa kanto.
- ²¹ Pakaliwa ka pagkalampas ng tulay.
- ²² Huminto ka sa kanto.
- ²³ Bababa' na ako rito.
- ¹¹ About three hours.
- ¹² So, should we take something to eat on the way?
- ¹³ Where will you get off?
- ¹⁴ I'll get off at the market.
- ¹⁵ Are you coming with me?
- ¹⁶ Get on. I will put your cargo on top of the jeep.
- ¹⁷ How much is my fare including my cargo?
- ¹⁸ Where do I board for Lagao?
- ¹⁹ Go straight ahead.
- ²⁰ Turn right at the corner.
- ²¹ Turn left after the bridge.
- ²² Stop at the corner.
- ²³ I'll get off here.

TAGAKAULO**Manga numidu**¹ sambuk² duwa³ tulu⁴ upat⁵ lima⁶ enim⁷ pitu⁸ walu⁹ siyam¹⁰ sampulu'¹¹ sampulu' tag-esa¹² sampulu' tagduwa¹³ sampulu' tag siyam¹⁴ kaluwaān**BINISAYA'****Mga numero**¹ usa / isa / uno² duha / dos³ tulo / tres⁴ upat / kwatro⁵ lima / singko⁶ unum / sais⁷ pito / siyete⁸ walo / otso⁹ siyam / nuwebe¹⁰ napulo' / diyis¹¹ napulo'g usa / onse¹² napulo'g duha / dose¹³ napulo'g siyam¹⁴ kauhaan / kawhaan / baynte

FILIPINO	ENGLISH
Mga numero	Numbers
¹ isa / uno	¹ one / another one
² dalawa / dos	² two
³ tatlo / tres	³ three
⁴ apat / kuwatro	⁴ four
⁵ lima / singko	⁵ five
⁶ anim / sais	⁶ six
⁷ pito / siyete	⁷ seven
⁸ walo / otso	⁸ eight
⁹ siyam / nuwebe	⁹ nine
¹⁰ sampa' / diyis	¹⁰ ten
¹¹ labing isa / onse	¹¹ eleven
¹² labindalawa / dose	¹² twelve
¹³ labing siyam / diyisi nueve	¹³ nineteen
¹⁴ dalawampu' / biente	¹⁴ twenty

TAGAKAULO¹⁵ kaluwan tagtulu¹⁶ katluwan¹⁷ kapatan¹⁸ kaliman¹⁹ kaneman²⁰ kapituwan²¹ kawaluwan²² kasiyaman²³ sanggatus²⁴ sanggatus aw upat²⁵ sanggatus aw kaluwan
tag lima²⁶ duwanggatus²⁷ upatenggatus²⁸ sammalalan**BINISAYA'**¹⁵ kawhaan ug tulo /
baynte tres¹⁶ katloan / treynta¹⁷ kap-atan / kwarenta¹⁸ kalim-an / singkwenta¹⁹ kan-uman / saysenta²⁰ kapito-an / setenta²¹ kawalohan / otsenta²² kasiyaman / nobenta²³ usa ka gatos / syento²⁴ usa ka gatos ug upat /
syento kwatro²⁵ usa ka gatos kawhaan
ug lima / syento
baynte singko²⁶ duha ka gatos / dos
syentos²⁷ upat ka gatos / kwatro
syentos²⁸ usa ka libo / mil

FILIPINO	ENGLISH
¹⁵ dalawampu't tatlo / bente tres	¹⁵ twenty-three
¹⁶ tatlumpu' / trenta	¹⁶ thirty
¹⁷ apatnapu' / kuwarenta	¹⁷ forty
¹⁸ limampu' / singkuwenta	¹⁸ fifty
¹⁹ animnapu' / sisenta	¹⁹ sixty
²⁰ pitumpu' / sitenta	²⁰ seventy
²¹ walumpu' / otsenta	²¹ eighty
²² siyamnapu' / nobenta	²² ninety
²³ isang daan / sandaan / siyento	²³ one hundred
²⁴ sandaan at apat / siyento kuwatro	²⁴ one hundred four
²⁵ sandaan dalawampu't lima / siyento bente singko	²⁵ one hundred twenty-five
²⁶ dalawandaan / dos siyentos	²⁶ two hundred
²⁷ apat na raan / kuwatro siyentos	²⁷ four hundred
²⁸ sanlibo / mil	²⁸ one thousand

TAGAKAULO

²⁹ sammalalan aw
tulunggatus

³⁰ duwammalalan

³¹ madég

³² tabay

³³ kasya

³⁴ kadwa

³⁵ katlu

³⁶ kapat

³⁷ kalima

³⁸ kanem

³⁹ kapitu

⁴⁰ kawalu

⁴¹ kasiyam

⁴² kapulu'

BINISAYA'

²⁹ usa ka libo ug tulo ka
gatus / mil tres
syentos

³⁰ duha ka libo / dos mil

³¹ daghan

³² gamay

³³ una

³⁴ ikaduha

³⁵ ikatulo

³⁶ ikaupat

³⁷ ikalima

³⁸ ikaunum

³⁹ ikapito

⁴⁰ ikawalo

⁴¹ ikasiyam

⁴² ikanapulo'

FILIPINO	ENGLISH
²⁹ sanlibo tatlundaan / mil tres siyentos	²⁹ one thousand three hundred
³⁰ dalawanlibo / dos mil	³⁰ two thousand
³¹ marami	³¹ many
³² kaunti'	³² few
³³ una	³³ first
³⁴ ikalawa	³⁴ second
³⁵ ikatlo	³⁵ third
³⁶ ikaapat	³⁶ fourth
³⁷ ikalima	³⁷ fifth
³⁸ ikaanim	³⁸ sixth
³⁹ ikapitu	³⁹ seventh
⁴⁰ ikawalo	⁴⁰ eighth
⁴¹ ikasiyam	⁴¹ ninth
⁴² ikasampu'	⁴² tenth

TAGAKAULO⁴³ tagna'⁴⁴ minsan⁴⁵ makaduwa⁴⁶ makatlu⁴⁷ sandangaw⁴⁸ sandepa⁴⁹ tenga'⁵⁰ magtenga-tenga'⁵¹ igatang / tagbi'⁵² tulu ya basu⁵³ tulung ka basu ya kapi⁵⁴ Nyayad aku sa tulu ya saku.⁵⁵ Nyayad aku sa tulung ka saku ya batad.**BINISAYA'**⁴³ primero / una⁴⁴ kausa⁴⁵ kaduha⁴⁶ katulo⁴⁷ usa ka dangaw⁴⁸ usa ka dupa⁴⁹ tunga'⁵⁰ magbahinbahin⁵¹ diyutay / gamay⁵² tulo ka baso⁵³ tulo ka baso nga kapi⁵⁴ Nagpalit ko ug tulo ka sako.⁵⁵ Nagpalit ko ug tulo ka sako nga mais.

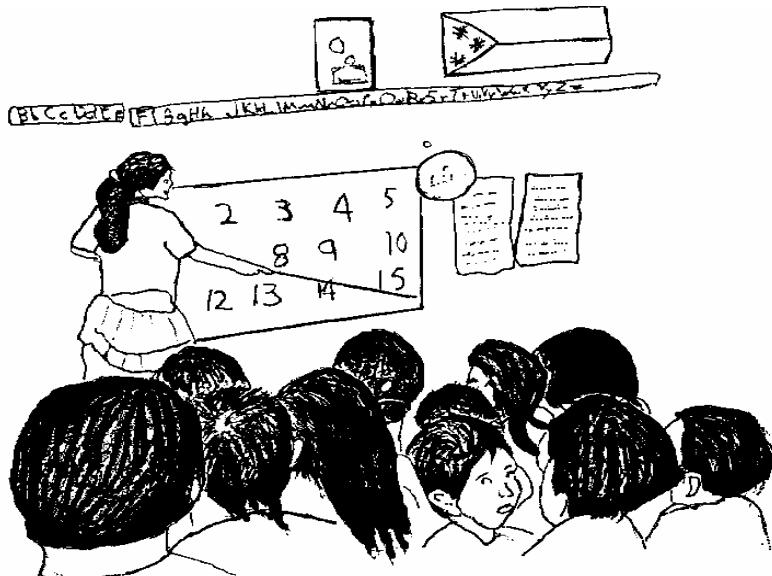
FILIPINO	ENGLISH
⁴³ nauna	⁴³ first time
⁴⁴ minsan	⁴⁴ once / one time
⁴⁵ dalawang beses / makalawa	⁴⁵ twice / two times
⁴⁶ tatlong beses / makatatlo	⁴⁶ three times
⁴⁷ isang dangkal	⁴⁷ distance from tip of thumb to tip of middle finger
⁴⁸ isang dipa	⁴⁸ one fathom
⁴⁹ kalahati	⁴⁹ half / part
⁵⁰ maghatihati	⁵⁰ divide up something
⁵¹ kaunti' / maliit	⁵¹ few / small
⁵² tatlong baso	⁵² three glasses
⁵³ tatlong basong kape	⁵³ three glasses of coffee
⁵⁴ Bumili ako ng tatlong sako.	⁵⁴ I bought three sacks.
⁵⁵ Bumili ako ng tatlong sakong mais.	⁵⁵ I bought three sacks of corn.

TAGAKAULO**Adti iskwilahan**

- ¹ Magkanta la kitadun
sa Bayang Magiliw.
- ² Pagpakanyeg kamu
to-o. / Pananingegeg
kamu to-o.
- ³ Tubaga ya usip.
- ⁴ Padakula-a ya tingeg
mayu magbasa.
- ⁵ Basa na anenganeng
mayu.
- ⁶ Saluta ya pagbasa.

BINISAYA'**Sa eskwelahan**

- ¹ Kantahon nato' ang
Bayang Magiliw.
- ² Paminaw mo ug
maayo.
- ³ Tubaga ang
pangutana.
- ⁴ Basaha ug kusog.
- ⁵ Basaha sa hilom.
- ⁶ Usba ug basa.

FILIPINO**Sa paaralan**

¹ Awitin natin ang
Pambansang Awit.

² Makinig kayong
mabuti.

³ Sagutin ang tanong.

⁴ Basahin nang malakas.

⁵ Basahin nang tahimik.

⁶ Basahin uli'.

ENGLISH**At school**

¹ We'll now sing the
national anthem.

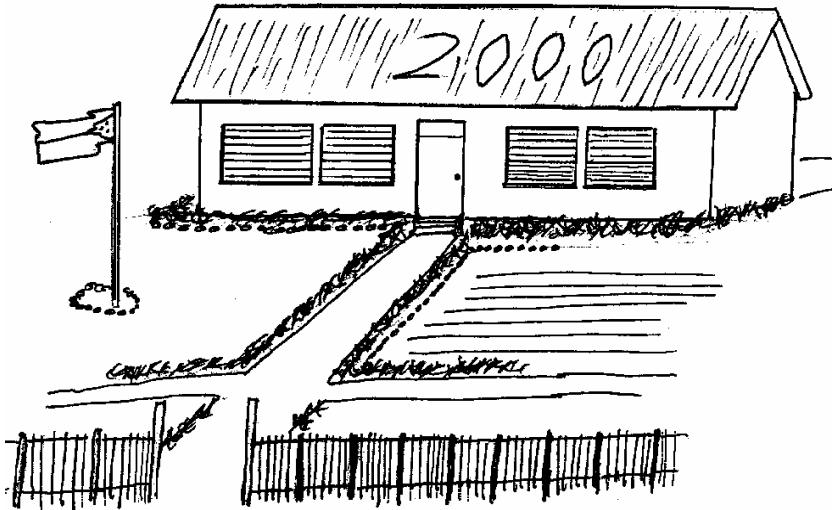
² Listen carefully.

³ Answer the question.

⁴ Read loudly.

⁵ Read silently.

⁶ Read it again.

TAGAKAULO

- ⁷ Usipen ta kamu.
Tubaga mayu.
- ⁸ Indeg kamu.
- ⁹ Ingkud kamu.
- ¹⁰ Pakatasen ya tullu'
mayu kun kya-ed-e-an
mayu ya tubag.
- ¹¹ Pakabagsega ya
tingeg mu. Dili' nami
pagdenggen.
- ¹² Wan ya un tadun
imo-un kunallaw?
- ¹³ Madyaw.
- ¹⁴ Umba'.
- ¹⁵ Sayep.
- ¹⁶ Madyaw na maselem.
- ¹⁷ Madyaw na ambung.
- ¹⁸ Madyaw na gabi.

BINISAYA'

- ⁷ Mangutana ako.
Tubagon ninyo.
- ⁸ Panindog mo.
- ⁹ Lingkod mo.
- ¹⁰ Ipataas ang inyong
kamot kon nahibalo
mo sa tubag.
- ¹¹ Kusga ang imong
tingog. Dili' namo
madungog.
- ¹² Unsa ang atong
buhaton ugma'?
- ¹³ Maayo.
- ¹⁴ Insakto. / Husto.
- ¹⁵ Sayop.
- ¹⁶ Maayong buntag.
- ¹⁷ Maayong hapon.
- ¹⁸ Maayong gabii.

FILIPINO	ENGLISH
⁷ Magtatanong ako. Sagutin ninyo.	⁷ I'll ask a question. You answer it.
⁸ Tumayo' kayo.	⁸ Stand up.
⁹ Maupo' kayo.	⁹ Sit down.
¹⁰ Itaas ninyo ang inyong kamay kung alam ninyo ang sagot.	¹⁰ Raise your hand if you know the answer.
¹¹ Lakasan mo ang iyong boses. Hindi' namin marinig.	¹¹ Speak louder. We can't hear you.
¹² Ano ang gagawin natin bukas?	¹² What will we do tomorrow?
¹³ Magaling. / Mabuti.	¹³ Good.
¹⁴ Tama'.	¹⁴ Right. / Exactly. / Correct.
¹⁵ Mali'.	¹⁵ Wrong.
¹⁶ Magandang umaga.	¹⁶ Good morning.
¹⁷ Magandang hapon.	¹⁷ Good afternoon.
¹⁸ Magandang gabi.	¹⁸ Good evening.

TAGAKAULO**Pagsiling sa tingeg**

- ¹ Matadeng kaw maglong sa Tagalog?
- ² Awun kyalabetan ku tagbi'.
- ³ Makapaglong aku sa tagbi'.
- ⁴ Kalim ku ka-ede-an ya kamayu tingeg.
- ⁵ Makapalna-u kaw kanak sa tingeg mayu?
- ⁶ Wan ya kamayu pagngalan sa ini adti kamayu tingeg?
- ⁷ Unu ya kakawasan na ini?
- ⁸ Nyakalabet kaw sa kanak piglong?
- ⁹ Wala' ku kalabeti.
- ¹⁰ Saluta beg ya piglong mu.
- ¹¹ Palumbanati ya paglong mu.
- ¹² Matadeng kaw kadi' maglong sa Ininglis!

BINISAYA¹**Pagturon sa sinultihan**

- ¹ Kahibalo kang magTinagalug?
- ² Makasabot lang ko ug gamay.
- ³ Makasulti ko ug gamay.
- ⁴ Gusto ko makahibalo sa inyong sinultihan.
- ⁵ Makatudlo' ka ba sa ako' sa inyong sinultihan?
- ⁶ Unsay inyong itawag niini sa inyong sinultihan?
- ⁷ Unsay kahulugan niini?
- ⁸ Nakasabot ka ba sa akong gisulti?
- ⁹ Wala' ko makasabot.
- ¹⁰ Palihog usba ang imong gisulti.
- ¹¹ Hinayhinay lang pagsulti.
- ¹² Kahibalo diay ka mosulti ug Iningles!

FILIPINO	ENGLISH
Pag-aaral ng wika	Language learning
¹ Marunong ka bang magsalita' ng Tagalog?	¹ Can you speak Tagalog?
² Kaunti' lang ang naintindihan ko.	² I can understand only a little.
³ Makapagsalita' ako ng kaunti'.	³ I can speak it a little.
⁴ Nais kong matuto ng inyong wika.	⁴ I would like to learn your language.
⁵ Maari bang turuan mo ako ng inyong wika?	⁵ Can you teach me your language?
⁶ Ano'ng tawag nito sa inyong salita'?	⁶ In your language what is the name for this?
⁷ Ano'ng ibig sabihin nito?	⁷ What does this mean?
⁸ Naintindihan mo ba ang aking sinasabi?	⁸ Do you understand what I am saying?
⁹ Hindi' ko po' naintindihan.	⁹ I didn't understand.
¹⁰ Pakiulit nga'.	¹⁰ Please repeat.
¹¹ Magsalita' ka nang dahandahan.	¹¹ Speak more slowly.
¹² Marunong ka pala magsalita' ng Ingles!	¹² Oh, you know how to speak English!

TAGAKAULO

- ¹³ Dili' umba' ya paglong ku.
- ¹⁴ Migsiling pa aku sa tingeg na Tagakaulo.
- ¹⁵ Makapaglong da aku sa tagbi' na Tagakaulo.
- ¹⁶ Balawbalawa aku na tingeg na Tagakaulo.
- ¹⁷ Kaliman ku maka-ede' sa Tagakaulo.
- ¹⁸ Umba' ya ini?

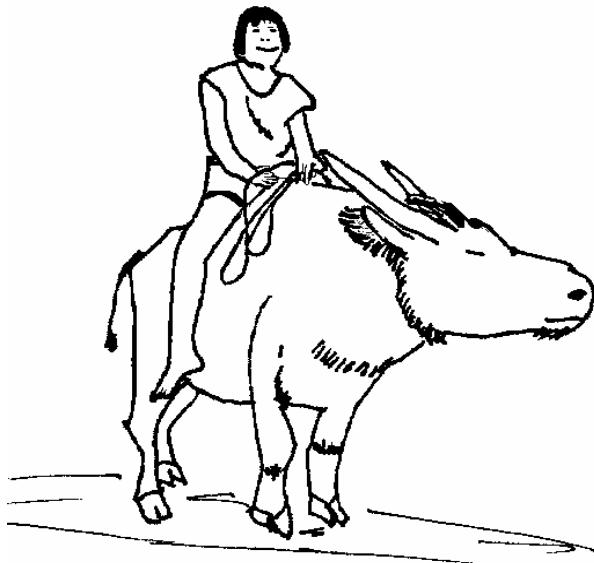
BINISAYA'

- ¹³ Dili' insakto ang akong pagsulti.
- ¹⁴ Nagtuon pa ko unsaon pagsulti ug Kinaulo.
- ¹⁵ Makasulti na ko ug gamay'ng Kinaulo.
- ¹⁶ Sultihi ako ug Kinaulo.
- ¹⁷ Gusto ko makahibalo sa Kinaulo.
- ¹⁸ Insakto ba kini?

FILIPINO**ENGLISH**

- ¹³ Hindi' tama' ang aking pagsasalita'.
- ¹⁴ Nag-aaral pa lamang akong magsalita' ng Tagakaulo.
- ¹⁵ Makapagsalita' na ako ng kaunting Tagakaulo.
- ¹⁶ Kausapin mo ako sa Tagakaulo.
- ¹⁷ Gusto kong matuto ng Tagakaulo.
- ¹⁸ Tama' ba ito?
- ¹³ My speaking is not correct.
- ¹⁴ I am still learning how to speak Tagakaulo.
- ¹⁵ I know how to speak a little Tagakaulo.
- ¹⁶ Speak with me in Tagakaulo.
- ¹⁷ I want to learn Tagakaulo.
- ¹⁸ Is this correct?

TAGAKAULO**Pagsulat**

- ¹ Meles aku sa bolpin mu dagawdagaw.
- ² Magpadala aku sa sulat sa ina ku kunallaw.
- ³ Bayadi aku na papil, silyu, aw subli.
- ⁴ Pagpilma kaw adi.
- ⁵ Uluga beg ya sulat ini.
- ⁶ Mayad aku sa duwa ya silyu, sambuk ya tag walung ka pisus, aw sambuk ya tag upateng ka pisus.
- ⁷ Ayin kami makapadala sa tiliglama?

BINISAYA'**Pagsulat**

- ¹ Mohulam ko sa imong bolpen kadali' lang?
- ² Magpadala ko ug sulat sa akong inahan ugma'.
- ³ Paliti ako ug papel, selyo, ug sobre.
- ⁴ Magpirma ka dinihi.
- ⁵ Palihog ihulog kining sulat.
- ⁶ Magpalit ko ug stamp, usa ka tag-otso ug usa ka tagkwatro.
- ⁷ Asa kami puwede makapadala ug telegrama?

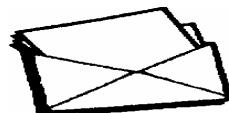

FILIPINO**Pangliham**

- ¹ Pahiram nga po ng bolpen mo sandali'?
- ² Magpapadala ako ng sulat sa nanay ko bukas.
- ³ Bilhan mo ako ng papel, selyo, at sobre.
- ⁴ Lagdaan mo rito.
- ⁵ Pakihulog ang sulat na ito.
- ⁶ Bibili ako ng selyo na isang tigwawalang piso at isang tigaapat na piso.
- ⁷ Saan kami maaring magpadala ng telegrama?

ENGLISH**Letters**

- ¹ May I borrow your pen for a minute?
- ² I will send a letter to my mother tomorrow.
- ³ Please buy paper, stamps, and an envelope for me.
- ⁴ Sign your name here.
- ⁵ Please mail this letter.
- ⁶ I will buy two stamps, one eight-peso stamp and one four-peso stamp.
- ⁷ Where can we send a telegram?

TAGAKAULO**Bati-enen**

¹ Wan ya byati' mu?

² Kyedelan aku.

³ Masapinak ya tay ku.

⁴ Awun dugu' adti tay mu?

⁵ Awun bitek adti tay mu?

⁶ Pilangallaw pa mu ya kyedelan?

⁷ Makatel ya kindal ku.

⁸ Kyumedel ya ulu ku.

⁹ Migsuka aku kumanggabi.

BINISAYA'**Balatian / Sakit**

¹ Unsa ang imong gibati'?

² Nagkasakit ko.

³ Nagkalibanga ko.

⁴ Naa bay dugo' sa imong tai?

⁵ Naa bay bitok sa imong tai?

⁶ Pila na ka adlaw ang imong sakit?

⁷ Katol ang akong panit.

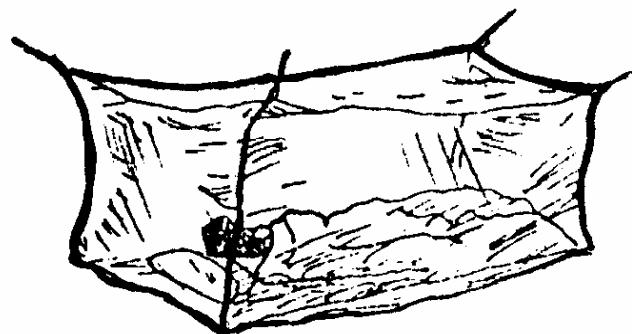
⁸ Sakit ang akong ulo.

⁹ Nagsuka ko kagabii.

FILIPINO**ENGLISH****Karamdaman****Sickness**

- ¹ Ano'ng pakiramdam mo?
- ² May sakit ako.
- ³ Nagtatai ako.
- ⁴ May dugo' ba sa iyong dumì?
- ⁵ May bulati ba sa iyong dumì?
- ⁶ Ilang araw ka nang maysakit?
- ⁷ Makati ang aking balat.
- ⁸ Masakit ang ulo ko.
- ⁹ Sumuka ako kagabi.
- ¹ How do you feel?
- ² I am sick.
- ³ My stool is runny. / I have diarrhea.
- ⁴ Is there blood in your feces?
- ⁵ Are there worms in your feces?
- ⁶ How many days have you been sick?
- ⁷ My skin itches.
- ⁸ I have a headache.
- ⁹ I vomited last night.

TAGAKAULO

- ¹⁰ Nyalangulangu aku.
- ¹¹ Migkapasu' aku.
- ¹² Kyapali-an ya mangud ku.
- ¹³ Matigda' ya ina ku.
- ¹⁴ Pessé' ya ise' ku.
- ¹⁵ To-o nyabaga' ya pali' nan.
- ¹⁶ Nyabaga' ya lawas na ise'. Pigbilibili gya.
- ¹⁷ Awun babulung mayu sa tagamata?
- ¹⁸ Mapeyet ya ginawa nan.
- ¹⁹ Nyabaned ya bekten ku.
- ²⁰ Manu la ya ise' mu?
- ²¹ Kenne' nan.
- ²² Salay da uman. / Madyawadyaw.
- ²³ Pagpatanaw kaw adti doktol.

BINISAYA'

- ¹⁰ Nalipong ko.
- ¹¹ Gihilantan ko.
- ¹² Nasamad ang akong manghud.
- ¹³ Grabi ang akong inahan.
- ¹⁴ Luspad ang akong anak.
- ¹⁵ Hubag kaayo ang iyang samad.
- ¹⁶ Naghupong ang bata'. Seguro giberiberi.
- ¹⁷ Naa bay inyong tambal sa piskat?
- ¹⁸ Lisod ang iyang pagginhawa.
- ¹⁹ Naminhud ang akong bukton.
- ²⁰ Kumusta na ang imong anak?
- ²¹ Mao ra gihapon.
- ²² Arang-arang na siya.
- ²³ Magpatan-aw ka sa doktor.

FILIPINO

- ¹⁰ Nahihilo ako.
- ¹¹ May lagnat ako.
- ¹² Nasugatan ang aking nakakabatang kapitid.
- ¹³ Malala ang sakit ng nanay ko.
- ¹⁴ Maputla' ang aking anak.
- ¹⁵ Namamaga ang sugat niya.
- ¹⁶ Namamaga ang katawan ng bata'. Baka may beriberi siya.
- ¹⁷ May gamot ba kayo sa pamumula' ng mata?
- ¹⁸ Nahihirapan siyang huminga.
- ¹⁹ Namamanhid ang aking braso.
- ²⁰ Kumusta na ang anak mo?
- ²¹ Ganoon pa rin.
- ²² Mabuti-butì na siya.
- ²³ Magpatingin ka sa manggagamot.

ENGLISH

- ¹⁰ I feel dizzy.
- ¹¹ I have a fever.
- ¹² My younger sibling has a cut.
- ¹³ My mother is very sick.
- ¹⁴ My child is anemic.
- ¹⁵ His / her sore is really swollen.
- ¹⁶ The child's body is swollen. Maybe he has beriberi.
- ¹⁷ Do you have medicine for pink-eye / conjunctivitis?
- ¹⁸ His breathing is labored.
- ¹⁹ My arm is numb.
- ²⁰ How is your child now?
- ²¹ Just the same.
- ²² He / She is getting better.
- ²³ Go see a doctor.

TAGAKAULO

- ²⁴ Singalan ya madyaw na doktol?
- ²⁵ Si Doktol Castro, kay tagbi' beg ya pagbayad.
- ²⁶ Palna-uwan ta kaw pag-inem sa babulung ini.
- ²⁷ Tugsukun ta kaw.
- ²⁸ Inemen mu ya babulung ini kada maselem, magsaka ya sega, aw ambung, makatlu sangallaw.
- ²⁹ Nyabdes da ya sumbalay ku.
- ³⁰ Byati' da nan ya buntit nan.
- ³¹ Pyetesan da ya kaübayan ku.
- ³² Nyutu' la ya ininem.
- ³³ Kyautawan da ya kaübayan ku.
- ³⁴ Nyautaw da ya inulunan.
- ³⁵ Pig-utudan da sa pusud.

BINISAYA'

- ²⁴ Kinsa ang maayo nga doktor?
- ²⁵ Si Doktor Castro, kay barato ang iyang singil.
- ²⁶ Tudloan ta ka unsaon pagtomar niining tambala.
- ²⁷ Indyiksiyonan ta ka.
- ²⁸ Imna kining tambala makatulo sa usa ka adlaw, sa buntag, sa udto, ug sa hapon.
- ²⁹ Mabdos na ang akong silingan.
- ³⁰ Nagbati' na siya.
- ³¹ Nagbati' na ang asawa ko.
- ³² Nagbuto na ang panubigon.
- ³³ Nanganak na ang akong asawa.
- ³⁴ Naggawas na ang inunlan.
- ³⁵ Giputol na ang pusod.

FILIPINO**ENGLISH**

- ²⁴ Sino ang mahusay na doktor?
- ²⁵ Si Doktor Castro, dahil mura ang kanyang singil.
- ²⁶ Tuturoan kita kung paano ang pag-inom ng gamot na ito.
- ²⁷ Iindiksiyonan kita.
- ²⁸ Inumin mo ang gamot na ito tuwing umaga, tanghali, at hapon, tatlong beses isang araw.
- ²⁹ Buntis na ang kapitbahay ko.
- ³⁰ Nakakaramdam na siya ng sakit sa panganganak.
- ³¹ Ang asawa ko ay nakakaramdam na ng sakit sa panganganak.
- ³² Pumutok ang panubigan niya.
- ³³ Nanganak na ang asawa ko.
- ³⁴ Lumabas rin ang inunan.
- ³⁵ Pinutol ang pusod.
- ²⁴ Which doctor is a good one?
- ²⁵ Doctor Castro, because he charges less.
- ²⁶ I will teach you how to take this medicine.
- ²⁷ I'll give you an injection.
- ²⁸ Take this medicine every morning, noon, and afternoon, three times a day.
- ²⁹ My neighbor is pregnant.
- ³⁰ She already feels pre-labor pains.
- ³¹ My wife is already in labor.
- ³² The water sac already burst.
- ³³ My wife gave birth.
- ³⁴ The placenta also came out.
- ³⁵ The umbilical cord was cut.

TAGAKAULO

- ³⁶ Kyalepedan sa pesa' nan.
- ³⁷ Mignana' ya pali' nan.
- ³⁸ Madugay da ya ubu na ise' aw sipun.
- ³⁹ Dili' magsusu ya ise'.
- ⁴⁰ Inemen mu ya tablitas pada maguli' ya magkedel mu.
- ⁴¹ To-o pigkelkel kay migpel ya pulmun asi aba nan.
- ⁴² Buta ya bakleg ku.
- ⁴³ Bengel aw umu ya utaw yan.
- ⁴⁴ Basi' awun kitanus nan kay ngakagina' sa kalabu.
- ⁴⁵ Gayed tyakigan ya ise' kay magkagkut.
- ⁴⁶ Mapdes ya babulung ini?

BINISAYA'

- ³⁶ Nabalian siya ug bukog.
- ³⁷ Nagnana' ang iyang samad.
- ³⁸ Dugaydugay na ang sip-on ug ubo sa bata.
- ³⁹ Dili' gatutoy ang bata'.
- ⁴⁰ Tomara ang tablitas aron maayo ang imong sakit.
- ⁴¹ Gahi' ang ubo niya kay may plima ug may pulmonya siya.
- ⁴² Buta ang akong lolo.
- ⁴³ Bungol ug amang kanang tawhana.
- ⁴⁴ Tingali naa siya'y tetanus kay natunok siya ug lansang.
- ⁴⁵ Kanunay nga gitakigan ang bata kay gihilantan.
- ⁴⁶ Hapdos ba kining tambala?

FILIPINO**ENGLISH**

- ³⁶ Nabalian siya ng buto. ³⁶ His bone is broken.
- ³⁷ Nagnanana ang kanyang sugat. ³⁷ His wound is oozing pus.
- ³⁸ Matagal na ang ubo at sipon ng bata. ³⁸ The child has had a cough and runny nose for a long time.
- ³⁹ Hindi' sumususo ang bata. ³⁹ The child doesn't suck.
- ⁴⁰ Inumin mo ang gamot para gumaling ka. ⁴⁰ Take the pills so that you'll get well.
- ⁴¹ Matigas ang ubo niya dahil may plima ang kanyang baga'. ⁴¹ His cough is very strong because the pneumonia produces mucus in his lungs.
- ⁴² Bulag ang lolo ko. ⁴² My grandfather is blind.
- ⁴³ Ang taong iyan ay bingi at pipi'. ⁴³ That person is deaf and dumb.
- ⁴⁴ Seguro natetanus siya dahil nakaapak siya ng pako'. ⁴⁴ Maybe he has tetanus because he stepped on a nail.
- ⁴⁵ Ang bata'y palaging nanginginig kasi may lagnat siya. ⁴⁵ The child constantly has chills because of his fever.
- ⁴⁶ Mahapdi' ba ang gamot na ito? ⁴⁶ Does this medicine sting?

TAGAKAULO**Punganan na lawas**¹ lugay² ulu³ ampuluwan /
impuluwan⁴ utuk⁵ gya⁶ pisngi / gya⁷ bayu'⁸ mata⁹ pilek¹⁰ kilay¹¹ ilung¹² baka'¹³ dila'**BINISAYA'****Parti sa lawas**¹ buhok² ulo³ lumaw/hubon⁴ utox⁵ nawong⁶ aping⁷ agtang⁸ mata⁹ pilok¹⁰ kilay¹¹ ilong¹² ba-ba'¹³ dila'

FILIPINO	ENGLISH
Bahagi ng katawan	Parts of the body
¹ buhok	¹ hair
² ulo	² head
³ bumbunan	³ top of head
⁴ utak	⁴ brain
⁵ mukha'	⁵ face
⁶ pisngi	⁶ cheek
⁷ noo	⁷ forehead
⁸ mata	⁸ eye
⁹ pilik-mata	⁹ eyelash
¹⁰ kilay	¹⁰ eyebrow
¹¹ ilong	¹¹ nose
¹² bibig	¹² mouth
¹³ dila'	¹³ tongue

TAGAKAULO**BINISAYA'**

¹⁴ untu	¹⁴ ngipon
¹⁵ egeng	¹⁵ ngabil
¹⁶ emel	¹⁶ lagos
¹⁷ eleb / laway	¹⁷ luwa' / laway
¹⁸ talinga	¹⁸ dalunggan
¹⁹ atulay	¹⁹ atuli
²⁰ luyung na baka'	²⁰ apapangig
²¹ keke'	²¹ suwang
²² tukgaw	²² tutunlan
²³ bulaguku'	²³ ubul-ubul
²⁴ empek	²⁴ tangkugo'
²⁵ liyeg	²⁵ liog
²⁶ abaga	²⁶ abaga
²⁷ alipip	²⁷ bukog sa abaga / paku-paku'

FILIPINO	ENGLISH
¹⁴ ngipin	¹⁴ tooth
¹⁵ labi'	¹⁵ lip
¹⁶ gilagid	¹⁶ gums
¹⁷ lura / laway	¹⁷ spittal / saliva
¹⁸ tainga	¹⁸ ear
¹⁹ tutuli	¹⁹ ear wax
²⁰ panga	²⁰ jawbone
²¹ baba	²¹ chin
²² lalamunan	²² throat
²³ gulunggulungan	²³ Adam's apple
²⁴ batok	²⁴ base of skull
²⁵ leeg	²⁵ neck
²⁶ balikat	²⁶ shoulder
²⁷ paypay	²⁷ shoulder blade

TAGAKAULO**BINISAYA'**²⁸ ilek²⁸ ilok²⁹ aba²⁹ dughan³⁰ susu³⁰ suso / tutoy³¹ gusuk³¹ gusok³² bagakwang³² likod³³ buntit³³ tiyan³⁴ atay³⁴ atay³⁵ buntit³⁵ tiyan³⁶ tinay³⁶ tinai³⁷ sakbang³⁷ pantog³⁸ bunga³⁸ batubato³⁹ pusu'³⁹ kasingkasing⁴⁰ baga'⁴⁰ baga'⁴¹ palu'⁴¹ espleen

FILIPINO	ENGLISH
²⁸ kilikili	²⁸ armpit
²⁹ dibdib	²⁹ chest
³⁰ suso	³⁰ breast
³¹ tadyang	³¹ rib
³² likod	³² back
³³ tiyan	³³ abdomen
³⁴ atay	³⁴ liver
³⁵ sikmura' / tiyan	³⁵ stomach
³⁶ bituka	³⁶ intestine
³⁷ pantog	³⁷ bladder
³⁸ bato	³⁸ kidney
³⁹ puso'	³⁹ heart
⁴⁰ baga'	⁴⁰ lung
⁴¹ pali'	⁴¹ spleen

TAGAKAULO⁴² awak⁴³ kilid⁴⁴ pungkul⁴⁵ kitut / pigi'⁴⁶ pusud⁴⁷ utin⁴⁸ itlug⁴⁹ ita'⁵⁰ buwaw na tay⁵¹ akuk / bubut⁵² anakanan⁵³ pud⁵⁴ siki⁵⁵ bukubuku**BINISAYA'**⁴² hawak⁴³ kilid⁴⁴ bat-ang / dapi-dapi'⁴⁵ samput / lubot⁴⁶ pusod⁴⁷ utin⁴⁸ lisik / lagay / itlog⁴⁹ bugan⁵⁰ lubot / kibut⁵¹ bisong / bilat / buto'⁵² matris / tagu-angkan⁵³ paa⁵⁴ tiil⁵⁵ tuhod

FILIPINO	ENGLISH
⁴² baywang	⁴² waist
⁴³ gilid	⁴³ side
⁴⁴ balakang	⁴⁴ hip
⁴⁵ puwit / pigi'	⁴⁵ butt / buttocks
⁴⁶ pusod	⁴⁶ navel / bellybutton
⁴⁷ utin / titi'	⁴⁷ penis
⁴⁸ bayag	⁴⁸ testicles / scrotum
⁴⁹ singit	⁴⁹ groin
⁵⁰ tumbong	⁵⁰ anus
⁵¹ kiki	⁵¹ vagina
⁵² bahay bata	⁵² uterus
⁵³ hita'	⁵³ thigh
⁵⁴ paa	⁵⁴ foot (and leg)
⁵⁵ tuhod	⁵⁵ knee

TAGAKAULO⁵⁶ laleknan⁵⁷ bitis⁵⁸ lulud⁵⁹ sakil⁶⁰ tullu' na siki⁶¹ salad na palapala⁶² gadinggading⁶³ siku⁶⁴ bekten⁶⁵ taklayan⁶⁶ alima / kamaw⁶⁷ palad⁶⁸ kakulun⁶⁹ tullu'**BINISAYA'**⁵⁶ lukonlukon⁵⁷ bitiis / batiis⁵⁸ bukog sa batiis⁵⁹ tikod⁶⁰ tudlo' sa tiil⁶¹ lapalapa⁶² buulbuul⁶³ siko⁶⁴ bukton⁶⁵ pulso⁶⁶ kamut⁶⁷ palad⁶⁸ kuko⁶⁹ tudlo'

FILIPINO	ENGLISH
⁵⁶ alak-alakan	⁵⁶ back of knee
⁵⁷ binti	⁵⁷ calf
⁵⁸ lulod	⁵⁸ shin
⁵⁹ sakong	⁵⁹ heel
⁶⁰ daliri ng paa	⁶⁰ toe
⁶¹ talampakan	⁶¹ sole of foot
⁶² bukongbukong	⁶² ankle
⁶³ siko	⁶³ elbow
⁶⁴ braso	⁶⁴ arm
⁶⁵ galanggalangan	⁶⁵ wrist
⁶⁶ kamay	⁶⁶ hand
⁶⁷ palad	⁶⁷ palm of hand
⁶⁸ kuko	⁶⁸ fingernail / toenail
⁶⁹ daliri	⁶⁹ finger

TAGAKAULO

⁷⁰ tambabakel	⁷⁰ kumagko'
⁷¹ tulli-ay	⁷¹ tudlo'
⁷² datu'	⁷² kinatas-ang tudlo'
⁷³ meneng	⁷³ sunud sa kumingking
⁷⁴ dalitay	⁷⁴ kumingking
⁷⁵ kindal	⁷⁵ panit
⁷⁶ bulbul	⁷⁶ balhibo
⁷⁷ unud	⁷⁷ unod
⁷⁸ ugat	⁷⁸ ugat
⁷⁹ dugu'	⁷⁹ dugo'
⁸⁰ ginawa	⁸⁰ ginhawa
⁸¹ pesa'	⁸¹ bukog

BINISAYA'

FILIPINO	ENGLISH
⁷⁰ hinlalaki	⁷⁰ thumb
⁷¹ hintuturo'	⁷¹ index finger
⁷² hinlalato	⁷² middle finger
⁷³ palasingsingan	⁷³ ring finger
⁷⁴ hinliliit / kalingkingan	⁷⁴ little finger / pinky
⁷⁵ balat	⁷⁵ skin
⁷⁶ balahibo	⁷⁶ body hair
⁷⁷ laman	⁷⁷ muscle / flesh
⁷⁸ ugat	⁷⁸ blood vessel / vein / artery
⁷⁹ dugo'	⁷⁹ blood
⁸⁰ hininga	⁸⁰ breath
⁸¹ buto	⁸¹ bone

TAGAKAULO**Ya timpu**

- ¹ Madyaw wala' da ya ulan.
- ² Mapasu' to-o ya sega adun dyumateng ya dakula' na sega.
- ³ Maniki'.
- ⁴ Mabandes ya samet kay awun bagyu adti Bicol.
- ⁵ Pasaken da ya dalan kay dyumateng ya ulan.
- ⁶ Mabagseg ya ulan kagabi.
- ⁷ Kyapukawan aku na dadaneg kumanggabi.
- ⁸ Mapasu' adi, manang maniki' adti buntud.
- ⁹ Syumilat da ya sega.
- ¹⁰ sega
- ¹¹ ulan
- ¹² simag / panimag
- ¹³ sega-sega

BINISAYA'**Ang panahon**

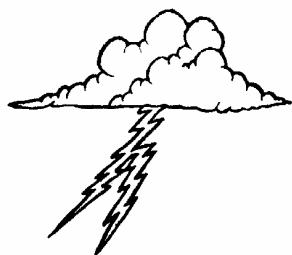
- ¹ Maayo kay wala' na moulan.
- ² Init kaayo kay ting-init naman karon.
- ³ Tugnaw.
- ⁴ Kusog kaayo ang hangin kay adunay bagyo sa Bicol.
- ⁵ Lapokon ang dalan kay ting-ulang na.
- ⁶ Kusog kaayo ang ulan gahapon.
- ⁷ Nakamata ako sa dialogdog kagabii.
- ⁸ Init diri pero tugnaw sa bukid.
- ⁹ Misidlak na ang adlaw.
- ¹⁰ adlaw
- ¹¹ ulan
- ¹² ting-ulang
- ¹³ ulan init

FILIPINO**Ang panahon**

- ¹ Mabuti na hindi' na umuulan.
- ² Napakainit dahil tag-init na ngayon.
- ³ Maginaw.
- ⁴ Napakalakas ang hangin dahil may bagyo sa Bicol.
- ⁵ Maputik ang daan dahil tag-ulang.
- ⁶ Malakas ang ulan kahapon.
- ⁷ Nagising ako dahil sa kulog kagabi.
- ⁸ Mainit dito pero malamig sa bundok.
- ⁹ Sumisikat na ang araw.
- ¹⁰ araw
- ¹¹ ulan
- ¹² tag-ulang
- ¹³ umuulan umiinit

ENGLISH**The weather**

- ¹ It's good that it's no longer raining.
- ² It's very hot because it's dry season.
- ³ It's cold.
- ⁴ It's very windy because there's a typhoon in Bicol.
- ⁵ The road is muddy because it's rainy season.
- ⁶ It rained very hard yesterday.
- ⁷ I was awakened by the thunder last night.
- ⁸ It's hot here but it's cold in the mountains.
- ⁹ The sun is already shining.
- ¹⁰ sun
- ¹¹ rain
- ¹² rainy season
- ¹³ sun shower

TAGAKAULO¹⁴ panaliktek¹⁵ ba'¹⁶ labun¹⁷ lugaytem¹⁸ dadaneg / dalakalak¹⁹ linti'²⁰ kilat / kakile'**BINISAYA'**¹⁴ taligsik / alindahaw¹⁵ baha'¹⁶ gabon / panganod¹⁷ dag-um¹⁸ dialogdog / dugdog¹⁹ liti'²⁰ kilat

FILIPINO**ENGLISH**¹⁴ ambon¹⁴ shower / light rain
/ sprinkle¹⁵ baha'¹⁵ flood¹⁶ ulap¹⁶ clouds¹⁷ maulap¹⁷ dark rain clouds¹⁸ kulog¹⁸ thunder¹⁹ kidlat¹⁹ lightning bolt²⁰ kidlat²⁰ lightning

TAGAKAULO**Udas**

¹ Unu udasa ya
pagpalekat na miting?

² Alas nibi na maselem.

³ Ala una na ambung.

⁴ Alas dos i midya na
ambung.

⁵ Alas kwatru kwadintay
singku na ambung.

⁶ Madugay pa?

⁷ Manu la ya udas?

⁸ Nyakamoli la kaw.

BINISAYA'**Oras**

¹ Unsang orasa
magsugod ang miting?

² Alas nuwebe sa
buntag.

³ Ala una sa hapon.

⁴ Alas dos imedya sa
hapon.

⁵ Alas kwatro kwarentay
singko sa hapon.

⁶ Dugay pa ba?

⁷ Unsa na'y oras?

⁸ Naulahi ka na.

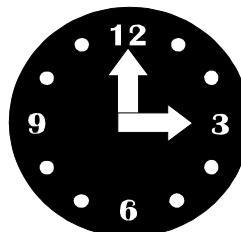

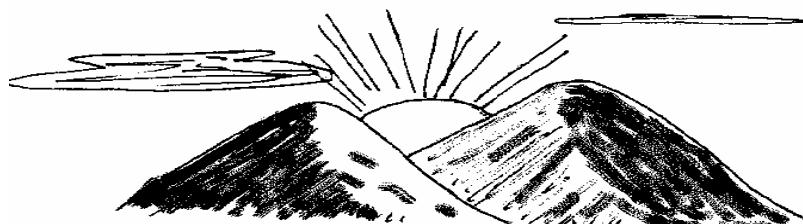
FILIPINO**Oras**

- ¹ Ano'ng oras magsisimula ang pagtitipon?
- ² Alas nuwebe ng umaga.
- ³ Ala una ng hapon.
- ⁴ Alas dos medya ng hapon.
- ⁵ Alas kuwarto kuwarentay singko ng hapon.
- ⁶ Matatagalang pa ba?
- ⁷ Ano'ng oras na?
- ⁸ Huli ka na.

ENGLISH**Time**

- ¹ What time will the meeting start?
- ² Nine o'clock in the morning.
- ³ One o'clock in the afternoon.
- ⁴ At two thirty in the afternoon.
- ⁵ At four forty-five p.m.
- ⁶ Will it be a long time yet?
- ⁷ What time is it?
- ⁸ You're already late.

TAGAKAULO**Allaw aw gabi**¹ pakallawunun² pagsilat na sega³ maselem⁴ allaw⁵ magsaka ya sega / alas
dosi⁶ ambung⁷ pagsallep na sega⁸ pagsiklep⁹ gabi¹⁰ pagsilat na bulan¹¹ magtenga' ya gabi¹² kangitngit¹³ idtu na sambuk na
gabi**BINISAYA'****Adlaw ug gabii**¹ kaadlawon² pagsidlak /
pagsubang sa adlaw³ buntag⁴ adlaw⁵ udto⁶ hapon⁷ pagsalup sa adlaw⁸ kilumkilum⁹ gabii¹⁰ pagsubang sa bulan¹¹ tungang gabii¹² kangitngit¹³ niadtong duha ka
adlaw nga miagi

FILIPINO	ENGLISH
Araw at gabi	Day and night
¹ madaling-araw / bukang-liwayway	¹ dawn
² pagsikat ng araw	² sunrise
³ umaga	³ morning
⁴ araw	⁴ day
⁵ tanghali'	⁵ noon
⁶ hapon	⁶ afternoon
⁷ paglubog ng araw	⁷ sunset
⁸ takipsilim	⁸ twilight / dusk
⁹ gabi	⁹ night
¹⁰ pagsikat ng buwan	¹⁰ moonrise
¹¹ hating gabi	¹¹ midnight
¹² madilim	¹² darkness
¹³ noong kamakalawa	¹³ day before yesterday

10^c

TAGAKAULO

¹⁴ idtu na sambuk na
gabi

¹⁵ kagabi

¹⁶ kagabi na ambung

¹⁷ kumanggabi

¹⁸ kakayna

¹⁹ kakayna maselem

²⁰ adun na allaw

²¹ adun

²² kagaya

²³ kagaya na ambung

²⁴ adun na gabi

²⁵ kunallaw

²⁶ kunallaw na gabi

²⁷ sangkallaw / duwa
adun

BINISAYA'

¹⁴ niadtong usa ka gabii

¹⁵ kagahapon

¹⁶ kagahapon sa hapon

¹⁷ kagabii

¹⁸ ganiha / kaganinha

¹⁹ ganihang buntag

²⁰ karong adlawa

²¹ karon

²² unya'

²³ unyang hapon

²⁴ karong gabii

²⁵ ugma'

²⁶ ugma' sa gabii

²⁷ ikaduha ka adlaw
gikan karon / sunod
ugma'

FILIPINO**ENGLISH**

¹⁴ noong kamakalawa ng gabi	¹⁴ night before last
¹⁵ kahapon	¹⁵ yesterday
¹⁶ kahapon ng hapon	¹⁶ yesterday afternoon
¹⁷ kagabi	¹⁷ last night
¹⁸ kanina	¹⁸ earlier today
¹⁹ kaninang umaga	¹⁹ earlier this morning
²⁰ ngayon	²⁰ today
²¹ ngayon	²¹ now
²² mamaya'	²² later
²³ mamayang hapon	²³ later this afternoon
²⁴ ngayong gabi	²⁴ tonight
²⁵ bukas	²⁵ tomorrow
²⁶ bukas ng gabi	²⁶ tomorrow night
²⁷ dalawang araw mula ngayon / sa makalawa	²⁷ day after tomorrow

TAGAKAULO

BINISAYA'

²⁸ tulu adun	²⁸ ikatulo ka adlaw gikan
karon
²⁹ sangallaw	²⁹ tibuok adlaw
³⁰ sangkasima	³⁰ usa ka semana
³¹ sambulan	³¹ usa ka bulan
³² sangka <u>umay</u>	³² usa ka tuig
³³ matag allaw /
allawallaw	³³ kada adlaw /
adlaw-adlaw
³⁴ matag simana	³⁴ kada semana / matag
semana
³⁵ salut na simana	³⁵ sunod semana
³⁶ adun na simana ini	³⁶ karong semanaha
³⁷ adtu nyagi na simana	³⁷ sa miaging semana
³⁸ idtu nyagi na umay	³⁸ sa miaging tuig
³⁹ adun na umay ini	³⁹ karong tuiga
⁴⁰ salut pa na umay	⁴⁰ sa sunod tuig
⁴¹ asini pa na muna /
idtu muna	⁴¹ sa miagi nga
panahon / kaniadto

FILIPINO	ENGLISH
²⁸ tatlong araw mula ngayon	²⁸ three days from now
²⁹ buong araw	²⁹ whole day / all day
³⁰ isang linggo	³⁰ one week
³¹ isang buwan	³¹ one month
³² isang taon	³² one year
³³ araw-araw	³³ every day
³⁴ tuwing linggo / linggo-linggo	³⁴ every week
³⁵ sa susunod na linggo	³⁵ next week
³⁶ ngayong linggo	³⁶ this week
³⁷ noong nakaraang linggo	³⁷ last week
³⁸ noong nakaraang taon	³⁸ last year
³⁹ sa taong ito	³⁹ this year
⁴⁰ sa susunud na taon / sa isang taon	⁴⁰ next year
⁴¹ noong nakaraang panahon	⁴¹ long ago

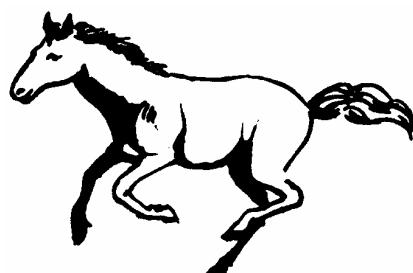
TAGAKAULO

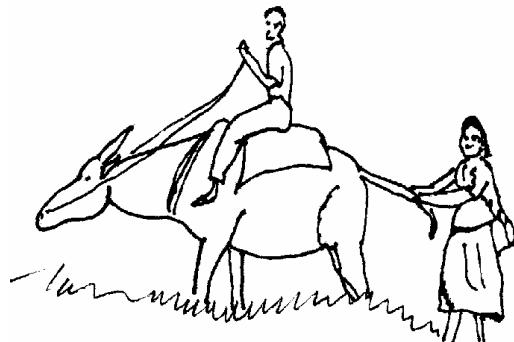
- ⁴² dili' madugay
⁴³ pangkay kinunu
⁴⁴ adun na bagu
⁴⁵ malikit / gayed
⁴⁶ malakwat
⁴⁷ kinutu / gayed
⁴⁸ makasela' / makasamba
⁴⁹ Linggu
⁵⁰ Lunis
⁵¹ Maltis
⁵² Milkulis
⁵³ Huybis
⁵⁴ Bilnis
⁵⁵ Sabadu

BINISAYA'

- ⁴² dili' madugay
⁴³ bisan kanus-a / bisa'g kanus-a
⁴⁴ karon lang / bag-o pa
⁴⁵ kanunay
⁴⁶ panagsa / talagsa
⁴⁷ kanunay / pirmamente
⁴⁸ usahay
⁴⁹ Domingo
⁵⁰ Lunes
⁵¹ Martes
⁵² Myerkoles
⁵³ Hwebes
⁵⁴ Byernes
⁵⁵ Sabado

FILIPINO	ENGLISH
⁴² agad / sa madaling panahon	⁴² soon
⁴³ kahit kailan	⁴³ whenever / anytime
⁴⁴ kailan lang	⁴⁴ recently
⁴⁵ madalas / malimit	⁴⁵ often / frequently
⁴⁶ bihira / manak-naka'	⁴⁶ rarely / seldom
⁴⁷ palagi	⁴⁷ always / constantly
⁴⁸ kung minsan	⁴⁸ sometimes
⁴⁹ Linggo	⁴⁹ Sunday
⁵⁰ Lunes	⁵⁰ Monday
⁵¹ Martes	⁵¹ Tuesday
⁵² Miyerkules	⁵² Wednesday
⁵³ Huwebes	⁵³ Thursday
⁵⁴ Biyernes	⁵⁴ Friday
⁵⁵ Sabado	⁵⁵ Saturday

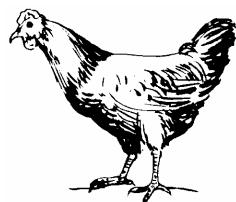
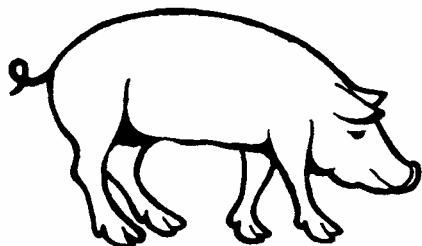
TAGAKAULO**Manga ayep**¹ kalabaw² guya'³ kuda'⁴ nati⁵ baka⁶ taku'⁷ baktin⁸ kambing⁹ miyaw**BINISAYA'****Mga hayop**¹ kabaw² nating kabaw³ kabayo'⁴ nating kabayo'⁵ baka⁶ baboy⁷ baktin⁸ kanding⁹ iring

FILIPINO**ENGLISH****Mga hayop****Domesticated
animals****¹ kalabaw****¹ water buffalo****² bulo****² young water buffalo****³ kabayo****³ horse****⁴ bisiro****⁴ colt****⁵ baka****⁵ cow / bull / cattle****⁶ baboy****⁶ pig****⁷ biik****⁷ piglet****⁸ kambing****⁸ goat****⁹ pusa'****⁹ cat**

TAGAKAULO

BINISAYA'

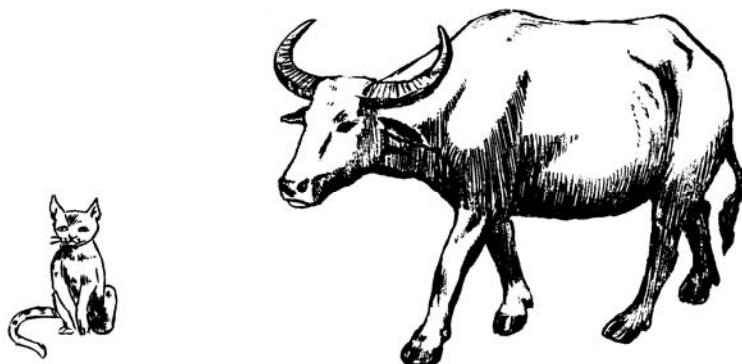
¹⁰ idu'	¹⁰ iro'
¹¹ kadung	¹¹ itoy
¹² manuk	¹² manok
¹⁴ lumansad	¹⁴ sunoy
¹⁵ mins'a'	¹⁵ himungaan
¹⁶ unsuy	¹⁶ piso'
¹⁷ gansa'	¹⁷ gansa'
¹⁸ patu	¹⁸ pato
¹⁹ bibi	¹⁹ itik

FILIPINO

ENGLISH

¹⁰ aso	¹⁰ dog
¹¹ tuta'	¹¹ puppy
¹² manok	¹² chicken
¹⁴ tandang	¹⁴ rooster
¹⁵ inahing manok	¹⁵ hen
¹⁶ sisiw	¹⁶ chick
¹⁷ gansa	¹⁷ goose
¹⁸ pato	¹⁸ duck
¹⁹ itik	¹⁹ mallard

TAGAKAULO

**Manga mannanap adti
magalet**

¹ ubal

² suwagan

³ latyanan

⁴ lagasgas

⁵ usa

⁶ ulud

⁷ ambaw

⁸ amag

⁹ lag

¹⁰ iyalas

BINISAYA'

Mga hayop nga ihalas

¹ unggoy

² binaw / usa

³ babayeng binaw

⁴ binaw nga laki

⁵ baboy ihalas

⁶ bitin / halas

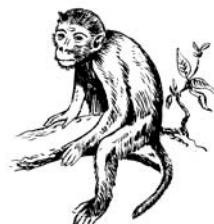
⁷ ilaga'

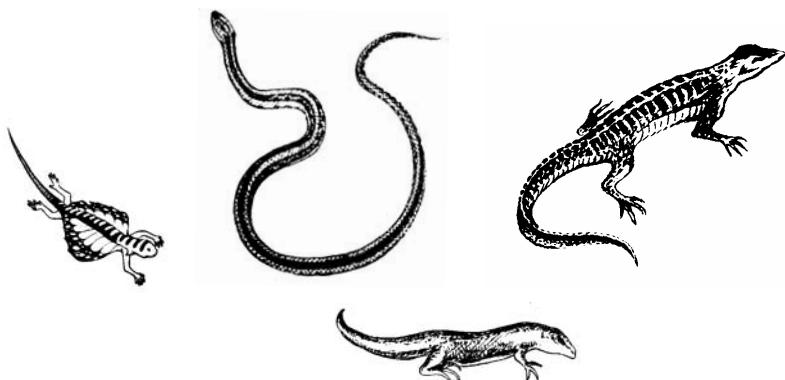
⁸ mago'

⁹ ihalas nga iring

¹⁰ ihalas nga manok

FILIPINO**ENGLISH****Mga hayop na mailap****Wild animals**¹ matsing / unggoy¹ monkey² usa² deer³ libay³ female deer / doe⁴ usang lalaki⁴ male deer / buck / stag⁵ baboy damo⁵ wild pig⁶ ahas⁶ biting snake⁷ daga'⁷ rat⁸ mago'⁸ tarsier⁹ pusang damo⁹ wild cat¹⁰ labuyo / manok damo ¹⁰ wild chicken

TAGAKAULO**BINISAYA'**¹¹ mile'¹¹ milo'¹² kabeg¹² kabog¹³ kalubagi¹³ kuwaknit¹⁴ baw¹⁴ bao¹⁵ bibang¹⁵ halo / haw¹⁶ ibid¹⁶ ibid¹⁷ tiki'¹⁷ talu-to'¹⁸ tabilay¹⁸ tabili¹⁹ palagpag¹⁹ palaypay

FILIPINO**ENGLISH**¹¹ alamid¹¹ palm civet¹² paniki' / bayakan¹² large bat¹³ kabag-kabag¹³ small bat¹⁴ pagong¹⁴ turtle¹⁵ bayawak¹⁵ monitor lizard¹⁶ bayawak¹⁶ iguana lizard¹⁷ butiki'¹⁷ house lizard¹⁸ tabili¹⁸ green tree lizard¹⁹¹⁹ flying lizard

TAGAKAULO**BINISAYA'**

Mangkayantek na mannanap Mga sapat-sapat

¹ amamasa'	¹ alindanaw/ handanaw
² ananipet	² aninipot
³ anay	³ anay
⁴ apan	⁴ tanisik / apan-apan
⁵ babeng	⁵ kuto
⁶ babeng na idu'	⁶ pulgas
⁷ balit	⁷ bayingbaying / simbasimba
⁸ deledep / amu' / kasuk	⁸ halokhok / tagnok
⁹ dulun	⁹ dulon / dun
¹⁰ gawanggawang	¹⁰ anunugba

FILIPINO**Mga kulisap****ENGLISH****Insects**¹ tutubi¹ dragonfly² alitaptap² firefly³ anay³ termite⁴ tipaklong⁴ grasshopper⁵ kuto⁵ head louse⁶ pulgas⁶ flea⁷ sambasamba /
mandadangkal⁷ praying mantis⁸ niknik⁸ gnat⁹ balang⁹ locust¹⁰ gamugamo¹⁰ moth

TAGAKAULO¹¹ kalibangbang¹² kama-on^g¹³ labed¹⁴ lala¹⁵ langaw¹⁶ lapinig¹⁷ lawa¹⁸ laylay¹⁹ ligwan²⁰ patyukan²¹ sisip / apaw²² tabulug²³ tabwan²⁴ tagnek**BINISAYA'**¹¹ alibangbang¹² bakukang¹³ labod¹⁴ ulod¹⁵ langaw¹⁶ lampinig¹⁷ damang / kaka'¹⁸ gangis¹⁹ ligwan²⁰ putyukan²¹ bunhok²² buyog²³ tambubuan²⁴ lamok / namok

FILIPINO**ENGLISH**

¹¹ paruparo	¹¹ butterfly
¹² uwang	¹² coconut beetle / rhinosaurus beetle
¹³ labod	¹³ millipede
¹⁴ higad	¹⁴ caterpillar
¹⁵ langaw	¹⁵ fly
¹⁶ putakti	¹⁶ hornet
¹⁷ gagamba	¹⁷ spider
¹⁸ kuliglig	¹⁸ cicada
¹⁹ pulot-pukyutan	¹⁹ small honey bee
²⁰ pukyutan	²⁰ large honey bee
²¹ hanip	²¹ chicken mite
²² bubuyog	²² carpenter bee
²³ putakti	²³ wasp / wasp's nest
²⁴ lamok	²⁴ mosquito

TAGAKAULO²⁵ tanga²⁶ tapayan²⁷ tugsip²⁸ ugpu'²⁹ ulépan³⁰ wati**BINISAYA'**²⁵ uk-uk²⁶ tapaytapay / tambayawan²⁷ kuting / dugho'²⁸ kuliklik²⁹ ulahipan³⁰ wati

FILIPINO**ENGLISH**²⁵ ipis²⁵ large cockroach²⁶ gagamba²⁶ large house spider²⁷ surot²⁷ bedbug²⁸ kirwe / kuliglig²⁸ cricket²⁹ alupihan²⁹ centipede³⁰ bulati³⁰ earthworm

TAGAKAULO

**Manga mannanap na
lumupad**

¹ bagwak

² balud

³ banug

⁴ bitbit

⁵ bulatuk

⁶ galugalu

⁷ gok

⁸ iling

⁹ kalangag

¹⁰ kalaw

BINISAYA'

Mga langgam

¹ dugwak

² balud

³ banog

⁴ pitopit

⁵ balatok

⁶ pirokpirok

⁷ tikling

⁸ sal-ing

⁹ periko / pikoy

¹⁰ kalaw

FILIPINO**Mga ibon****ENGLISH****Birds**¹ tagak¹ purple heron² balud² green imperial pigeon³ lawin³ brahminy kite / hawk⁴ maysakit⁴ plaintive cuckoo⁵ karpintero / batuktuk⁵ crimson-backed
woodpecker⁶⁶ hook-bill bulbul⁷ ulok⁷ moorhen⁸ koleto⁸ starling / coleto⁹ loro⁹ blue-naped parrot¹⁰ kalaw¹⁰ hornbill

TAGAKAULO**BINISAYA'**

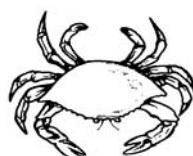
¹¹ kalupati	¹¹ salapati / salampati
¹² kong	¹² ngiwngiw
¹³ kulasaki	¹³ kolasisi
¹⁴ kuliyaw	¹⁴ antulihaw
¹⁵ kuwahaw	¹⁵ kwahao
¹⁶ limukun	¹⁶ alimukon
¹⁷ malambegek	¹⁷ agila
¹⁸ mamulawan	¹⁸ banog
¹⁹ manatad	¹⁹ manatad
²⁰ manepsepay	²⁰ tamsi
²¹ mangannay	²¹ tikarol / tingkarol
²² maya	²² maya
²³ palu'	²³ pitaو

FILIPINO	ENGLISH
¹¹ kalapati	¹¹ pigeon / dove (domesticated)
¹² kuwago	¹² owl
¹³ kolasisi	¹³ Philippine hanging parakeet
¹⁴ kuliyawhan / tulihao	¹⁴ oriole
¹⁵	¹⁵ Philippine koel
¹⁶ limukin	¹⁶ white-eared brown fruit dove
¹⁷ agila	¹⁷ Philippine eagle
¹⁸ lawin	¹⁸ red and white eagle-kite
¹⁹ bato-bato sili	¹⁹ emerald dove
²⁰ pipit-puso	²⁰ sunbird
²¹ kasaykasay	²¹ white-collared kingfisher
²² maya	²² chestnut mannikin / munia / ricebird
²³ pugong parang / pugo'	²³ quail

TAGAKAULO²⁴ pukpuk²⁵ salaksak²⁶ sayaw²⁷ tabalas / kulasisi²⁸ tukmu²⁹ tulabun³⁰ unggas³¹ uwak**BINISAYA'**²⁴ pukpuk²⁵ yoho²⁶ sayaw²⁷ tibalas / pikoy²⁸ tukmo²⁹ talabong / talabon³⁰ puk / dasak³¹ uwak

FILIPINO	ENGLISH
²⁴ aso-ni-pusong	²⁴ Philippine crimson-throated barbet / crimson-breasted barbet
²⁵ bakau itim	²⁵ Philippine green heron
²⁶ layanglayang	²⁶ swift
²⁷ pakiskis / kabisote	²⁷ brown shrike
²⁸ tukmo	²⁸ Philippine turtle dove
²⁹ tagak	²⁹ snowy egret / cattle egret
³⁰	³⁰ rail / snipe
³¹ uwak	³¹ crow / blackbird / raven

TAGAKAULO**Tagbanwa na tubig**¹ ambak² buwaya³ isda'⁴ kagang⁵ kasili⁶ katitu'⁷ kulu'⁸ lu-an⁹ ongkok¹⁰ susu'**BINISAYA¹****Mga nagpuyo' sa tubig**¹ baki'² buaya³ isda'⁴ alimango / kagang⁵ kasili⁶ pantat⁷ piyo'⁸ haloan⁹ ulang¹⁰ suso'

FILIPINO**ENGLISH****Mga yaman ng tubig****Water creatures**¹ palaka'¹ frog² buwaya² crocodile³ isda'³ fish⁴ alimango⁴ large crab⁵ igat / palos⁵ eel⁶ hito'⁶ catfish⁷ talangkang bukid⁷ small crab⁸ dalag⁸ mudfish⁹ hipon⁹ fresh-water shrimp¹⁰ suso'¹⁰ river snail

TAGAKAULO**Eped na manga tingeg**¹ Abus da.² adti / ni / i³ agaw / saba⁴ agpet⁵ aw⁶ awun⁷ baling⁸ basi / pagduwaān⁹ beg¹⁰ beke'¹¹ da / la¹² dakula' to-o¹³ dili'**BINISAYA'****Ug uban pa**¹ Human na.² sa³ bitaw / lagi⁴ hapit⁵ ug⁶ anaa / aduna / may⁷ hinuon⁸ tingali / siguro /
basin⁹ palihog¹⁰ dili'¹¹ na¹² daku' kaayo¹³ dili'

FILIPINO**ENGLISH****At iba pa****Miscellaneous**¹ Tapos na.¹ It's finished.² sa² at / in (location / direction marker)³ nga'³ for sure / indeed⁴ halos / kamuntik⁴ almost / nearly⁵ at / at saka⁵ and⁶ mayroon / may⁶ there is / there are⁷ sa kabilang dako⁷ rather / on the other hand / instead⁸ seguro / baka⁸ maybe⁹ paki⁹ please¹⁰ hindi'¹⁰ not true¹¹ na¹¹ already¹² talagang malaki¹² very large¹³ hindi'¹³ no

TAGAKAULO**BINISAYA'**¹⁴ du-an¹⁴ katarongan¹⁵ E-e.¹⁵ Oo.¹⁶ Enday. / Inday.¹⁶ Ambot. / Wala' ko
mahibalo.¹⁷ galu¹⁷ unta'¹⁸ gya¹⁸ hayan / lagmit¹⁹ ila' aw / kun¹⁹ kon²⁰ iman (ku)²⁰ abi (ko)²¹ kalyu sa²¹ imbes²² kadi'²² diay²³ tawang / yan pa aw /
kantaw²³ gawas na / gawas kun²⁴ kay / asuntu na /
du-an na²⁴ kay / tungod kay²⁵ kunu²⁵ kono / ingon nila²⁶ manang²⁶ apan / pero²⁷ min na²⁷ morag / mao ra

FILIPINO**ENGLISH**¹⁴ dahilan¹⁴ reason¹⁵ Oo. / Opo'.¹⁵ Yes.¹⁶ Hindi' ko alam. / Ewan
ko.¹⁶ I don't know.¹⁷ sana¹⁷ hopefully¹⁸ malamang / yata'¹⁸ probably¹⁹ kung¹⁹ if²⁰ akala (ko)²⁰ (I) mistakenly thought²¹ sa halip ng²¹ instead of²² pala²² Oh! (expressing
surprise)²³ maliban sa²³ unless / in contrast²⁴ kasi / dahil sa /
sapagkat²⁴ because / because of²⁵ daw / raw²⁵ they say / reportedly²⁶ ngunit / subalit²⁶ but²⁷ mukhang / parang²⁷ it seems

TAGAKAULO²⁸ munda' / taman²⁹ na³⁰ na³¹ na³² na / a³³ olo'³⁴ pa³⁵ pag- / idtu³⁶ pag- / ila'³⁷ pagaw³⁸ pagkatigkas³⁹ pangkay⁴⁰ sa⁴¹ sagwa / talana**BINISAYA'**²⁸ hangtod / taman²⁹ nga³⁰ sa³¹ sa³² nga / -ng / ug³³ lang³⁴ pa³⁵ kadtong³⁶ kon / basta nga³⁷ basi'g³⁸ pagkahuman³⁹ bisa'g⁴⁰ ug / sa⁴¹ samtang

FILIPINO	ENGLISH
²⁸ hanggang	²⁸ until / up to
²⁹ na	²⁹ (relativizer)
³⁰ ng	³⁰ (genitive linker)
³¹ ng	³¹ (non-focus agent marker)
³² na / -ng	³² (adjective-noun linker)
³³ lang / lamang	³³ only
³⁴ pa	³⁴ still / yet
³⁵ noong / nang	³⁵ When . . . (past, non-question)
³⁶ kung / kapag	³⁶ When . . . (future, non-question)
³⁷ baka	³⁷ lest / in case
³⁸ pagkatapos	³⁸ then / after that
³⁹ kahit	³⁹ even / although
⁴⁰ ng	⁴⁰ (oblique marker)
⁴¹ samantala / habang	⁴¹ while

TAGAKAULO**BINISAYA¹**⁴² Sapadan!⁴² Sayang!⁴³ tin⁴³ lang / bisan⁴⁴ to-o / ta-o⁴⁴ kaayo / tinuod / pwerte⁴⁵ uman⁴⁵ usab / sad / pud⁴⁶ umba' / matinaw⁴⁶ igo / husto / insakto⁴⁷ wala'⁴⁷ wala'⁴⁸ wala' / aw⁴⁸ kundili' / o⁴⁹ ya⁴⁹ ang⁵⁰ ya to-o dakula'⁵⁰ ang kinadak-an⁵¹ yanagaw⁵¹ busa' / mao nga⁵² Yan da.⁵² Kana' lang.

FILIPINO	ENGLISH
⁴² Sayang!	⁴² Too bad! / What a waste!
⁴³ lang	⁴³ mere
⁴⁴ talaga	⁴⁴ very / really
⁴⁵ din / rin	⁴⁵ also
⁴⁶ tama'	⁴⁶ enough / correct
⁴⁷ wala'	⁴⁷ none / no
⁴⁸ o / di kaya	⁴⁸ or
⁴⁹ ang	⁴⁹ the (focus topic marker)
⁵⁰ pinakamalaki	⁵⁰ the largest
⁵¹ kaya'	⁵¹ therefore
⁵² Iyan lang.	⁵² That's all.

TAGAKAULO

- ⁵³ aku
⁵⁴ kaw / ikaw
⁵⁵ sa kanan / yan
⁵⁶ kami
⁵⁷ kita
⁵⁸ kitadun
⁵⁹ kamu
⁶⁰ silan
⁶¹ si Jun
⁶² ku
⁶³ mu
⁶⁴ nan
⁶⁵ nami
⁶⁶ ta / nate'
⁶⁷ tadun / naten
⁶⁸ mayu
⁶⁹ nilan
⁷⁰ ni Jun

BINISAYA'

- ⁵³ ako / ko
⁵⁴ ka / ikaw
⁵⁵ siya
⁵⁶ kami / mi
⁵⁷ kita / ta
⁵⁸ kita / ta / kitang tanan
⁵⁹ kamo / mo
⁶⁰ sila
⁶¹ si Jun
⁶² nako' / ko
⁶³ nimo / mo
⁶⁴ niya
⁶⁵ namo'
⁶⁶ nato'
⁶⁷ nato'
⁶⁸ ninyo
⁶⁹ nila
⁷⁰ ni Jun

FILIPINO**ENGLISH**

⁵³ ako	⁵³ I
⁵⁴ ka / ikaw	⁵⁴ you (singular)
⁵⁵ siya	⁵⁵ he / she / it
⁵⁶ kami	⁵⁶ we (excluding hearer)
⁵⁷ tayo	⁵⁷ we two (including hearer)
⁵⁸ tayo	⁵⁸ we all (including hearer)
⁵⁹ kayo	⁵⁹ you (plural)
⁶⁰ sila	⁶⁰ they
⁶¹ si Jun	⁶¹ Jun
⁶² ko	⁶² I / my / me
⁶³ mo	⁶³ you / your (singular)
⁶⁴ niya	⁶⁴ he / she / it / his / her / its
⁶⁵ namin	⁶⁵ we / our (excluding hearer)
⁶⁶ natin	⁶⁶ we two / our (including hearer)
⁶⁷ natin	⁶⁷ we / our (including hearer)
⁶⁸ ninyo	⁶⁸ you / your (plural)
⁶⁹ nila	⁶⁹ they / their
⁷⁰ ni Jun	⁷⁰ Jun / Jun's

TAGAKAULO

⁷¹ kanak / kanaken / kanake'	⁷¹ ako' / akong
⁷² kanmu	⁷² imo / imong
⁷³ kanan	⁷³ iya / iyang
⁷⁴ kanami	⁷⁴ amo' / among
⁷⁵ kanate'	⁷⁵ ato' / atong
⁷⁶ kanaten	⁷⁶ ato' / atong
⁷⁷ kamayu	⁷⁷ inyo / inyong
⁷⁸ kanilan	⁷⁸ ila / ilang
⁷⁹ kan Jun	⁷⁹ kang Jun
⁸⁰ kanak / kanaken	⁸⁰ kanako' / sa ako' / ako-a
⁸¹ kanmu	⁸¹ kanimo / sa imo
⁸² kanan	⁸² kaniya / sa iya
⁸³ kanami	⁸³ kanamo' / sa amo'
⁸⁴ kanate'	⁸⁴ kanato' / sa ato' / atong
⁸⁵ kanaten	⁸⁵ kanato' / sa ato' / atong
⁸⁶ kamayu	⁸⁶ kaninyo / sa inyo
⁸⁷ kanilan	⁸⁷ kanila / sa ila
⁸⁸ kan Jun	⁸⁸ kang Jun

BINISAYA'

FILIPINO**ENGLISH**

⁷¹ akin / aking	⁷¹ mine / my
⁷² iyo / iyong	⁷² yours / your (singular)
⁷³ kaniya / kaniyang	⁷³ his / hers / her
⁷⁴ amin / aming	⁷⁴ ours / our (excluding hearer)
⁷⁵ atin / ating	⁷⁵ ours / our (dual)
⁷⁶ atin / ating	⁷⁶ ours / our (including hearer)
⁷⁷ inyo / inyong	⁷⁷ yours / your (plural)
⁷⁸ kanila / kanilang	⁷⁸ theirs / their
⁷⁹ kay Jun	⁷⁹ Jun's
⁸⁰ sa akin	⁸⁰ to me / mine
⁸¹ sa iyo	⁸¹ to you / yours (singular)
⁸² sa kaniya	⁸² to him / to her / his / hers
⁸³ sa amin	⁸³ to us / ours (excluding hearer)
⁸⁴ sa atin	⁸⁴ to us two / ours
⁸⁵ sa atin	⁸⁵ to us / our (including hearer)
⁸⁶ sa inyo	⁸⁶ to you / yours (plural)
⁸⁷ sa kanila	⁸⁷ to them / theirs
⁸⁸ kay Jun	⁸⁸ to Jun / Jun's

BIBLIOGRAPHY

- Alcala, Angel C. 1986. Amphibians and Reptiles. Guide to Philippine flora and fauna. Vol. 10. Quezon City: Natural Resources Management Center, Ministry of Natural Resources, and University of the Philippines.
- Cabonce, Rodolfo, SJ. 1983. An English-Cebuano-Visayan dictionary. Metro Manila: National Book Store, Inc.
- Conlu, Prudencia V. 1986. Fishes. Guide to Philippine flora and fauna. Vol. 9. Quezon City: Natural Resources Management Center, Ministry of Natural Resources, and University of the Philippines.
- English, Leo James. 1986. Tagalog-English Dictionary. Quezon City: Capitol Publishing House, Inc.
- Hermosisima, Tomas V. Atty. and Atty. Pedro S. Lopez, Jr. 1966. Dictionary Bisayan-English-Tagalog. Manila: Pedro B. Ayuda & Company.
- Manalili, Felix Macapinlac and Reynaldo de Dios. 1982. Pocket dictionary English-Tagalog vocabulary. Manila: Manalili Booksellers, Publishers, and Distributor.
- Mackinnon, John and Karen Phillipps. 1994. A field guide to the birds of Borneo, Java, and Bali. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Rabor, Dioscoro S. 1977. Philippine birds and mammals. Quezon City: University of the Philippines Press.
- Rabor, Dioscoro S. 1986. Birds and mammals. Guide to Philippine flora and fauna. Vol. 11. Quezon City: Natural Resources Management Center, Ministry of Natural Resources, and University of the Philippines.

